

СТАТТЯ 1. ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

[illegible][illegible][illegible][illegible]

5) предмет лікування, умов договору про надання послуг лікування, а також особа, що надає лікування, або юридична особа, що надає лікування у встановленому законодавством порядку;

6) суб'єкт лобіювання – будь-яка фізична або юридична особа, яка відповідає вимогам, визначеним цим Законом, зареєстрована

9. Заборона, передбачена частиною третьою статті 1 цього Закону, застосовується до осіб, які займають чи впродовж останніх 10 років перед днем призначення (обрання) на посаду, щодо якої здійснюється заходи з очищення влади (лоялістичні), займали посаду керівника, входили до складу органу управління або були членами громадського об'єднання, іншого невідприємницького товариства, яке безпосередньо або через будь-яких третіх осіб отримує чи отримувало кошти, майно, послуги від іноземних держав, органів влади чи посадових осіб іноземних держав, міжнародних неурядових організацій чи неурядових організацій іноземних держав або від іноземних юридичних осіб, іноземних громадян, осіб без громадянства чи уповноважених ними осіб, або з будь-якого іншого джерела фінансування, розташованого за межами України.

Зазначена заборона поширюється також на осіб, які систематично (більше трьох разів на рік) у період останніх 10 років перед днем призначення (обрання) на посаду, щодо якої здійснюються заходи з очищення влади (люстрації), виконували роботи, надавали послуги чи будь-яким іншим чином залучалися до діяльності відповідного громадського об'єднання, іншого невідприємницького товариства, якщо вони знали або повинні були і могли знати, що оплата їх робіт, послуг чи іншої участі здійснюється за рахунок коштів цієї майна, яке відповідає зазначеним у цій частині статті ознакам щодо його отримання з джерела фінансування, розташованого за межами України.

У зв'язку з цим частини дев'яту, десяту вважати відповідно частинами десятою, одинадцятою.

МОНІТОРИНГОВА ДОПОВІДЬ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАНЬ АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ

КВІТЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 2021 РОКУ

Активізм 2021: моніторингова доповідь щодо переслідувань активістів і правозахисників на підконтрольній уряду території України (квітень–червень 2021 року) / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна. – Київ: ZMINA, 2021. – 44 с.

Доповідь підготовлена Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

За допомогу в підготовці цієї моніторингової доповіді ми щиро вдячні Єлизаветі Сокурєнко, журналістці видання ZMINA.

Погляди авторів доповіді не відображають офіційної позиції Європейського Союзу.

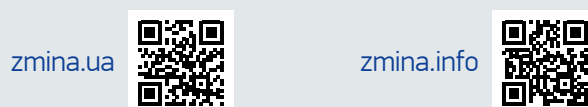

Фото на обкладинці: Анастасія Москвичова, ZMINA; Наталія Оніпко, БФ «Запорука»; Поліна Вернигор; Станіслав Юрченко, «Грати».

Центр прав людини ZMINA працює у сфері захисту свободи слова, свободи пересування, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби з безкарністю, підтримки правозахисників і громадських активістів на території України, включно з окупованим Кримом, а також захисту прав осіб, які потерпіли внаслідок збройного конфлікту. Організація проводить інформаційні кампанії, освітні програми, працює над моніторингом і документуванням випадків порушень прав людини, готує дослідження, аналітику й домагається змін завдяки національній та міжнародній адвокації.

Ця публікація може містити натуралістичні описи інцидентів чи постраждалих від нападів і переслідувань, що можуть шокувати, вразити або схвилювати деяких читачів.

Детальніше про Центр прав людини ZMINA та його діяльність:

Контакти для зауважень і пропозицій
Електронна пошта: ly@humanrights.org.ua

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СИТУАЦІЯ І ТРЕНДИ: квітень–червень 2021 року	5
Ситуація щодо переслідування правозахисників і громадських активістів на підконтрольній уряду України території в другому кварталі 2021 року	5
Ситуація щодо переслідування правозахисників і громадських активістів на підконтрольній уряду України території в першому півріччі 2021 року	7
Загрози законодавчого обмеження для громадянського суспільства.....	9
Розслідування та судовий розгляд резонансних справ стосовно громадських активістів	13
• Справа Сергія Стерненка	13
• Справа Романа Ратушного	16
• Справа Катерини Гандзюк.....	17
• Справа Ірини Ноздровської.....	18
СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІНЦИДЕНТІВ	19

ВСТУП

Команда Центру прав людини ZMINA рада представити моніторингову доповідь щодо тиску й переслідування активістів у другому кварталі 2021 року, що підготовлена в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні». Цей проєкт ZMINA реалізує в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Мета цього звіту – оцінка ситуації щодо загроз свободі об'єднань та асоціацій в Україні, випадків переслідування й тиску на правозахисників та громадських активістів на підконтрольних уряду України територіях, що відбулися протягом квітня–червня 2021 року, а також нововиявлених у цей час обставин у справах щодо подібних інцидентів у минулі періоди.

Загальна методологія моніторингу ґрунтується на напрацюваннях з моніторингу й документування, що схвалені Коаліцією на захист громадянського суспільства¹, а також на оновленій методології моніторингу й аналізу, що використовувалася під час укладання аналітичної доповіді «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році»².

Зважаючи на наявність гострої потреби захисту суб'єктів громадянського суспільства, виявлення прогалин у законодавстві та діяльності органів правопорядку, основним призначенням цього звіту є надання повної та актуальної інформації про ситуації з переслідуванням і тиском на правозахисників та громадських активістів представникам влади, медіа, міжнародних місій, партнерам та широкому загалу.

У контексті децентралізації, мобілізації зусиль у солідарній боротьбі з наслідками пандемії COVID-19, соціально-економічних пертурбацій тема переслідування активістів і правозахисників, а також безкарності за такі переслідування набуває посиленої актуальності для просування й відстоювання стандартів прав людини, пильнування за виконанням державою власних зобов'язань і захисту суспільних інтересів.

Сподіваємося, що інформація, описана в доповіді, буде корисною для аналізу й висновків про безпековий клімат для правозахисників і громадських активістів протягом зазначеного періоду.

¹ Методологія документування Коаліції на захист громадянського суспільства / Сайт Коаліції, 20.11.2018: <http://cs-coalition.org/ua/dokumenty/metodolohiia-dokumentuvannia>

² Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – 144 с.: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/02/stateofhumanrightsdefenders2020_reportua_web-final.pdf

СИТУАЦІЯ І ТRENДИ: квітень–червень 2021 року

СИТУАЦІЯ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ НА ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ В ДРУГОМУ КВАРТАЛІ 2021 РОКУ

За другий квартал 2021 року ZMINA зафіксувала 21 новий випадок переслідування за громадську діяльність на підконтрольній Україні території: 6 – у квітні, 9 – у травні та ще 6 – у червні.

■ МІСЯЦІ

Цього разу найбільша кількість інцидентів спостерігається одразу у двох регіонах – у місті Києві (6) та на Одещині (5). На другому місці – Луганська область (3), причому всі три згадані випадки трапилися в місті Рубіжне. Окрім того, по одному випадку переслідування виявлено в Київській, Миколаївській, Черкаській, Львівській, Тернопільській, Харківській та Дніпропетровській областях.

■ РЕГІОНИ

Найбільше інцидентів стосувалися знищення чи пошкодження майна активістів та громадських організацій (9), причому в окремих випадках йшлося про серійний характер нападів. Окрім того, чотири інциденти стосувалися спроб залякування громадських активістів. У двох випадках йшлося про фізичні атаки, ще у двох – про перешкоджання діяльності громадських організацій через спроби зриву заходів або фізичне перешкоджання окремим представникам організацій проводити свою роботу. До того ж два інциденти мали ознаки неправомірного юридичного переслідування, по одному – незаконного затримання та дискредитації.

■ ВИД ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

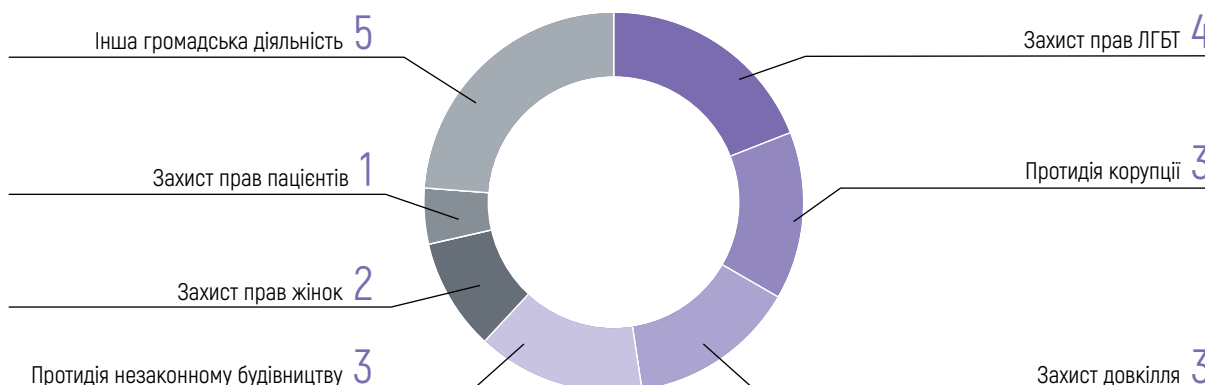

Окрім того, ZMINA задокументувала спробу СБУ видворення з України громадського активіста Олексія Боленкова, вихідця з Білорусі, який уже кілька років живе в Києві (див. розділ «Стислий огляд інцидентів»). СБУ вважає його таким, що загрожує національній безпеці, через його анархічні погляди (при цьому анархізм не є забороненою ідеологією в Україні) та участь у мирних зібраннях, зокрема проти свавілля та насильства з боку поліції. Боленков спробував оскаржити рішення СБУ через суд, однак безуспішно, тож зараз справа перебуває на апеляційному розгляді.

У деяких випадках йшлося про кілька видів переслідування одночасно. Тоді для зручності підрахунку брався до уваги один – найбільш релевантний, на наш погляд.

У другому кварталі 2021 року найбільше наражалися на утиски та переслідування ЛГБТ-активісти (4), а на другому місці серед найбільш ризикованих видів громадської діяльності серед тих, які можна однозначно ідентифікувати, опинились одразу три – протидія корупції (3), протидія незаконному будівництву (3) та захист довкілля (3). Ще два випадки стосувалися захисту прав жінок і один – захисту прав пацієнтів.

■ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ

У квітні 2021 року громадська організація «Лабораторія цифрової безпеки» також нарахувала 9 випадків атак на громадських активістів та журналістів в інтернеті. Зокрема, йдеться про 4 масові фішинги, 1 скидання паролю, 2 випадки блокування облікових записів Facebook та 1 успішний злам облікового запису Microsoft. Окрім того, у квітні трапився інцидент смс-спаму з погрозами та спробами зламу акаунтів Української журналістки та медіатренерки Олени Дуб після доксингу (публікації особистих даних) у російському телеграм-каналі. У травні «Лабораторія цифрової безпеки» зафіксувала таргетовану атаку однієї громадської організації, якій надходили листи з вірусами. Ще дві такі атаки зафіксовані в червні. Окрім того, за даними організації, у червні відбувався один масовий фішинг та один великий DDoS сайту медіа «Четверта влада», один злам облікового запису Facebook та один злам сайту (всього 6 інцидентів).

СИТУАЦІЯ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ НА ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ В ПЕРШОМУ ПІВРІЧчі 2021 РОКУ

У цілому за перші шість місяців 2021 року ZMINA задокументувала 53 інциденти переслідування за громадську діяльність на підконтрольній Україні території. Це – трохи більше, ніж за аналогічний період попереднього року (у першому півріччі 2020 року зафіксовано 50 інцидентів), тобто можна говорити про незначне зростання рівня агресії щодо правозахисників та антикорупційних активістів в Україні.

Загалом випадки переслідування фіксувались у 14 областях. Найбільша їх кількість трапилась у Києві (22), на другому місці – Одеська область (7), на третьому – Луганщина й Харківщина (по 4).

■ РЕГІОНИ

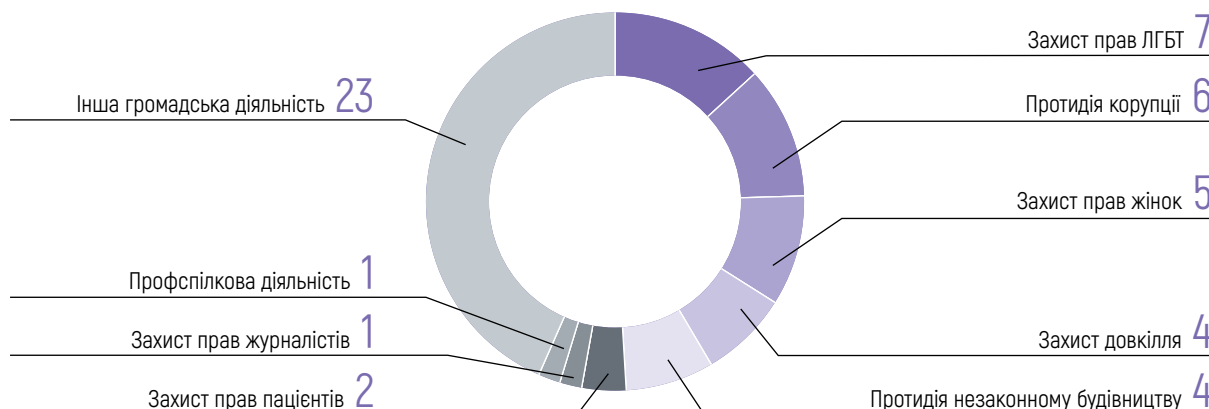
Серед різновидів переслідування переважали спроби знищення чи пошкодження майна активістів (14), їхнього залякування (10) та фізичних нападів (8). Окрім того, 6 серед описаних інцидентів мали ознаки свідомої дискредитації громадських діячів, 4 – неправомірного юридичного переслідування, по 3 – перешкоджання мирним зібранням та діяльності громадських організацій, 2 – незаконного затримання чи обшуку, а також 1 – порушення приватності (стеження за активістом). До того ж, окрім уже згаданої вище спроби видворення, що згадується для підрахунку в категорії «Інше», під час моніторингу зафіксовано звільнення з роботи профспілкового активіста, яке той розцінює як переслідування за свою громадську діяльність.

■ ВИД ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Найбільш ризикованими видами діяльності серед тих, які можна однозначно ідентифікувати, за результатами піврічного моніторингу за 2021 рік були ЛГБТІК-активізм, антикорупційна діяльність і захист прав жінок.

■ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ

Варто звернути увагу на переслідування і тиск із боку ультраправих угруповань, які в Миколаєві та Одесі зазнають представники Асоціації ЛГБТ «Ліга»: випадки погроз, зафіксовані наприкінці минулого року, тривали й упродовж перших двох кварталів поточного року (див. розділ «Стислий огляд інцидентів»). Окрім того, агресії зазнавали представниці організації «Інсайт», зокрема на своїх заходах, присвячених захисту прав ЛГБТІК та прав жінок, а також учасниці феміністичних акцій та просвітницьких заходів.

Ультраправі телеграм-канали, які неодноразово критикувалися з боку правозахисників, продовжують функціонувати та поширювати мову ворожнечі, а в деяких випадках

(уже згаданий інцидент зі спробою видворення з України білоруського активіста) стають підґрунтям, на які посиляється СБУ у своїх рішеннях.

Окрім того, ZMINA протягом першої половини 2021 року зафіксувала дії органів правопорядку, які можна розцінювати як спроби тиску на учасників демонстрацій на підтримку Сергія Стерненка: йдеться як про юридичне переслідування учасників таких акцій у Києві та Житомирі з боку поліції, деякі з яких були описані в попередній кварталній доповіді³, так і спроби з боку СБУ в червні викликати для проведення «бесіди» активіста у Дніпрі, який брав участь в одній з таких акцій, однак не вчиняв там протиправних дій і не притягався до відповідальності (див. розділ «Стислий огляд інцидентів»).

ЗАГРОЗИ ЗАКОНОДАВЧОГО ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Станом на середину літа 2021 року на розгляді у Верховній Раді України перебуває **10 законопроектів, що є загрозливими для громадянського суспільства**, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини, спрямовані на непропорційне обмеження свободи асоціацій і мирних зібрань, дискримінацію окремих категорій активістів, підтримку гомофобних ідей тощо. Ці проекти законів внесені народними депутатами від трьох політичних фракцій – **«Слуга народу»**, **«Опозиційна платформа – За життя»**, **ВО «Батьківщина»**, а також **Кабінетом Міністрів України**.

Зокрема, йдеться про такі законопроекти:

1. Проект Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні (**№ 3059** від 11.02.2020). Автори: **Юлія Тимошенко**, голова депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»; **Сергій Власенко**, член депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина».
2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України (**№ 3193-1** від 17.03.2020). Автори: **Андрій Деркач**, позафракційний; **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
3. Проект Закону про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів (**№ 3291** від 30.03.2020). Автор – **Сергій Демченко**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави) (**№ 3326** від 13.04.2020). Автор – **Федір Христенко**, член депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) (**№ 3564** від 29.05.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

³ Активізм 2021: моніторингова доповідь щодо переслідувань активістів і правозахисників на підконтрольній уряду території України (січень–березень 2021 року) / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін. – Київ: ZMINA, 2021. – 56 с.: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/04/activizm2021-ua_web.pdf

6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави (**№ 3572** від 02.06.2020). Автор – **Вадим Рабінович**, співголова депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (**№ 3916** від 22.07.2020). Автори – **Георгій Мазурашу, Олена Лис**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
8. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань щодо дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та верховенства права закону (**№ 3936** від 27.07.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
9. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки волонтерської діяльності (**№ 4521** від 18.12.2020). Суб'єкт подання – **Кабінет Міністрів України**.
10. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо криміналізації реклами або пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (**№ 5496** від 14.05.2021). Автори – **Наталія Королевська, Юрій Солод, Володимир Мороз, Володимир Кальцев, Валерій Гнатенко**, члени депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».

Низка положень цих законопроектів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки прирівнюють адвокаційну діяльність ОГС до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту в безпосередній близькості до судів, запроваджують «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, які бажають працювати в державних органах чи на підприємствах, афілійованих із державою, передбачають надмірну й невиправдану фінансову звітність для громадських організацій з іноземним фінансуванням, вилучають термін «гендер» із законодавства, ускладнюють залучення громадськими організаціями іноземних волонтерів тощо.

Більшість із цих законопроектів не були розроблені винятково для врегулювання різних аспектів життєдіяльності громадянського суспільства, а стосуються інших сфер (наприклад, законопроекти щодо особливостей формування наглядових рад державних підприємств). Однак деякі положення цих документів, у разі їх прийняття, прямо чи опосередковано вплинуть на діяльність громадських організацій та громадянські права і свободи загалом.

Стислий аналіз указаних законопроектів 1–8 та їхніх загроз для громадянського суспільства міститься в доповіді «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році»⁴.

Нижче також наводимо стислий аналіз законопроектів, що не були включені до минулої доповіді.

⁴ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – 144 с.: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/02/stateofhumanrightsdefenders2020_reportua_web-final.pdf

УСКЛАДНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ВОЛОНТЕРІВ

18 грудня 2020 року у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект **№ 4521** «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки волонтерської діяльності», розроблений Міністерством соціальної політики України й поданий **Кабінетом Міністрів України**. У Мінсоцполітики зазначили, що причиною підготовки цього документу стали звернення про порушення правил залучення до ведення волонтерської діяльності іноземців та осіб без громадянства, а розроблений законопроект спрямований на протидію фіктивній волонтерській діяльності. При цьому законопроект не надсилався на погодження і не обговорювався з жодною організацією, що залучає до своєї роботи волонтерів – іноземців і осіб без громадянства.

Законопроект № 4521 суттєво ускладнює⁵ наявну процедуру залучення іноземних волонтерів, змінюючи її ключовий принцип: з повідомної вона стає дозвільною. Іншими словами, якщо зараз громадській організації, яка має статус волонтерської, досить проінформувати компетентні органи державної влади про залучення іноземних громадян чи осіб без громадянства як волонтерів, то в разі ухвалення цього законопроекту для цього потрібно буде отримувати дозвіл у Мінсоцполітики, а самих волонтерів перевірятимуть МВС та СБУ.

Не сприятимуть поширенню волонтерського руху в Україні й закладені в законопроекті пропозиції обмеження переліку організацій, які можуть залучати як волонтерів іноземців та осіб без громадянства, лише неприбутковими організаціями.

Цей проєкт закону було розроблено без проведення необхідних досліджень сфери потенційного правового регулювання, у супровідних документах, окрім фрази *«все частіше надходять звернення про порушення»*, не вказано жодної цифри про кількість таких порушень і їхнього аналізу. Не навели цих даних органи влади й на запит громадської організації «Восток-СОС»⁶.

Назагал різні країни світу мають дуже різні підходи до регулювання волонтерської діяльності. Проте зазвичай питання імміграційного права в подібних законах не згадується взагалі або згадується тільки в аспекті полегшення правил в'їзду для волонтерів. Переважна більшість країн, які мають спеціальне законодавство щодо волонтерства, до іноземних волонтерів застосовують такий самий правовий режим, як і до волонтерів – громадян відповідної країни. Більш того, міжнародні організації у своїх рекомендаціях щодо регулювання державами волонтерської діяльності особливо підкреслюють необхідність запровадження полегшених правил для іноземців, які залучаються для волонтерства, під час отримання в'їзних віз та дозволів на проживання в країні.

Для боротьби з незаконною імміграцією до України уряд мав би робити перевірку іноземців та осіб без громадянства на етапі подання пакета документів до ДМС задля отримання ними в'їзних віз чи тимчасової посвідки на проживання в Україні. Однак аж ніяк не на етапі повідомлення організацією Мінсоцполітики про залучення іноземного громадянина чи особи без громадянства як волонтера.

18 травня 2021 року парламентський комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів надав Верховній Раді подання про розгляд вказаного законопроекту й рекомендував прийняти його за основу.

⁵ О. Виноградова, Т. Печончик. Чим загрожують зміни до закону про волонтерство / ZMINA, 10.06.2021: <https://zmina.info/articles/chym-zagrozhuut-zminy-do-zakonu-pro-volonterstvo/>

⁶ Д. Попков. В Україні можуть заборонити іноземних волонтерів / Тиждень, 16.07.2021: <https://tyzhden.ua/Columns/50/252442>

ZMINA також підготувала детальний аналіз⁷ цього законопроєкту.

Крім того, у світлі цієї законодавчої ініціативи потенційні загрози для організацій громадянського суспільства містить законопроєкт № 4411 про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення законодавства у сфері міграції, внесений до парламенту Кабінетом Міністрів України 20 листопада 2020 року.

Проєкт закону передбачає внесення змін до статей 203-206 КУпАП, якими встановлена адміністративна відповідальність іноземних громадян та Українських громадян – фізичних і посадових осіб за порушення законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, та посилення штрафних санкцій за низку порушень міграційного законодавства.

У поєднанні зі змінами до законодавства щодо волонтерства керівники громадських організацій можуть нести підвищену відповідальність за порушення волонтерами міграційного законодавства.

РИЗИКИ ЗАКОНОПРОЄКТУ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ ПРОПАГАНДИ НАРКОТИКІВ

14 травня 2021 року **Наталія Королевська** та чотири інші члени депутатської фракції **«Опозиційна платформа – За життя»** зареєстрували в парламенті законопроєкт **№ 5496** «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо криміналізації реклами або пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів».

Законопроєктом пропонується доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 315.1, що передбачає покарання у вигляді штрафів від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів або позбавлення волі на строк від двох до п'яти років за рекламу або пропаганду наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів, нарковмісних рослин або їхніх частин, в інформаційно-телекомунікаційних мережах (включаючи інтернет), у громадських місцях, у засобах масової інформації, соціальних мережах та месенджерах. Передбачено, що дія цієї статті не поширюється на випадки розміщення відомостей про наркотичні засоби, психотропні речовини, їхні аналоги або прекурсори в спеціалізованих наукових виданнях, у науково-методичній та навчальній літературі, на наукових семінарах, конференціях та симпозіумах.

Цей проєкт закону містить розмиті й широкі формулювання, що дозволять правоохоронцям штрафувати людей, наприклад, за шкарпетки із зображенням канабісу чи за статті в ЗМІ, які містять наукові дані про психоактивні речовини⁸. Він частково копіює нововведення російського антинаркотичного законодавства, що вважається одним із найбільш репресивних і найменш ефективних у світі.

У разі прийняття цього законопроєкту він становитиме загрозу для громадських організацій, що просувають легалізацію легких наркотиків у лікувальних цілях в Україні. Фактично він містить заборону адвокації медичного канабісу, а організації та активісти, які будуть цим займатися, підпадатимуть під кримінальну відповідальність.

⁷ Аналіз проєкту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки волонтерської діяльності, зареєстрованого за № 45211 від 18.12.2020 щодо його відповідності міжнародним стандартам в сфері прав людини: <https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/06/analiz-zakonoprojektu-4521-pro-volonterstvo.pdf>

⁸ Див. також: А. Осипян. Наркозалежні: підтримати не можна карати / Дзеркало тижня, 18.07.2021: <https://zn.ua/ukr/LAW/narkozalezni-pidtrimati-ne-mozhna-karati.html>

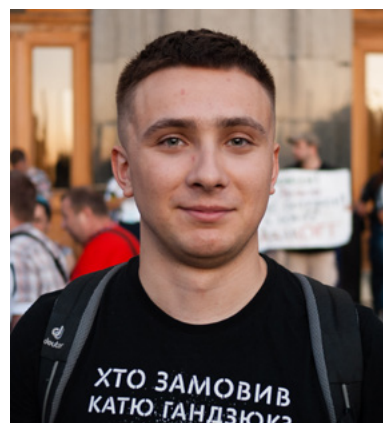
РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУДОВИЙ РОЗГЛЯД РЕЗОНАНСНИХ СПРАВ СТОСОВНО ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ

Упродовж другого кварталу 2021 року ZMINA здійснювала моніторинг резонансних кримінальних справ, що стосувалися правозахисників і громадських активістів. Зокрема, йдеться про розслідування й судовий розгляд справ щодо вбивств херсонської активістки Катерини Гандзюк і київської правозахисниці Ірини Ноздровської, кримінальної справи за звинуваченням одеського активіста Сергія Стерненка у вбивстві його нападника Івана Кузнецова та справи про викрадення Сергія Щербича, а також справи за звинуваченням київського активіста Романа Ратушного в хуліганстві біля Офісу Президента України.

Справи Сергія Стерненка

■ СПРАВА ПРО ВБИВСТВО ІВАНА КУЗНЕЦОВА

У 2018 році в Одесі було вчинено три напади на Сергія Стерненка, координатора ГО «Небайдужі» й колишнього керівника обласного відділення організації «Правий сектор», який також захищав Міський сад Одеси від нелегальної забудови. 7 лютого 2018 року активіста побили й завдали йому різаних ран, 1 травня 2018 року влучили гумовою кулею в шию. У ході третього нападу, 25 травня 2018 року, Стерненко смертельно поранив одного з двох нападників, Івана Кузнецова.

Щодо першого нападу на Стерненка поліція не встановила замовника, виконавців та інших співучасників, і про підозру нікому не повідомлялося. Щодо другого нападу підозру оголосили тільки раніше засудженому Абзалу Баймукашеву (якого на місці нападу затримав сам Стерненко). Крім виконавця злочину, про підозру нікому не повідомлялося. Щодо третього нападу на Сергія Стерненка підозру було оголошено Олександру Ісайкулу й померлому Івану Кузнецову. Їхні дії кваліфіковано як хуліганство, вчинене із застосуванням зброї чи іншого предмета, пристосованого для заподіяння тілесних ушкоджень. Пізніше справу проти Кузнецова закрили у зв'язку з його смертю.

Разом з тим 11 червня 2020 року самому Стерненку повідомили про підозру в умисному вбивстві Кузнецова й незаконному носінні холодної зброї. У кінці серпня 2020 року слухання справи Стерненка передали до Одеси, де її слухає Приморський районний суд.

У другому кварталі 2021 року цей суд продовжував вивчати докази в цій справі та заслуховувати свідків. Судові засідання відбуваються часто, практично щотижня.

Водночас розслідування по кримінальних провадженнях, де Стерненко є потерпілим, розслідуються повільно, а єдина передана справа до суду не розглядається вже третій рік.

19 квітня 2021 року Стерненко повідомив⁹, що Нацполіція закрила кримінальне провадження щодо другого нападу на нього, що стався в травні 2018 року, й зробила це без відома

⁹ Поліція закрила справу про напад на Стерненка: активіст дізнався про це випадково / ZMINA, 19.04.2021: <https://zmina.info/news/policziya-zakryla-spravu-pro-drugyj-napad-na-sternenka-aktyvist-diznavsya-pro-cze-vypadkovo/>

потерпілого. При цьому не були встановлені організатори та замовники цього нападу. Адвокат активіста Віталій Титич сказав, що під час досудового розслідування представників потерпілого не інформували про перебіг розслідування, слідчі ігнорували запити про ознайомлення зі справою та клопотання про проведення допитів осіб, на яких вказував Стерненко.

■ СПРАВА ПРО ВИКРАДЕННЯ СЕРГІЯ ЩЕРБИЧА

23 лютого 2021 року Приморський районний суд Одеси визнав громадського активіста і блогера з Одеси Сергія Стерненка, а також Руслана Демчука винними у справі про викрадення у 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одеської області Сергія Щербича. Їх затримали в залі суду та відправили до СІЗО, присудивши кожному по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна.

Вирок стосується інциденту, що стався 24 квітня 2015 року, коли невідомі викрали Сергія Щербича й завдавали йому тілесних ушкоджень, як заявляв сам потерпілий, з вимогою скласти мандат. У вересні 2015 року в цій справі затримали Сергія Стерненка та Руслана Демчука, які на той момент були серед лідерів «Правого сектору» Одещини, але пізніше відпустили: спочатку під заставу, потім – під особисте зобов'язання.

У справі Щербича Сергія Стерненка визнали винним у повному обсязі за ч. 2 ст. 146 («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини»), ч. 2 ст. 187 («Розбій») та ч. 1 ст. 263 («Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами») Кримінального кодексу України.

5 березня Сергій Стерненко подав апеляційну скаргу на цей вирок суду.

9 квітня колегія суддів Одеського апеляційного суду частково задовольнила скаргу адвокатів щодо зміни запобіжного заходу для Сергія Стерненка та Руслана Демчука. Обоє звільнили з-під варти та відправили під домашній арешт.

Цей суд у рамках розгляду апеляційної скарги також досліджував¹⁰ документи, які стосуються доказів, що були враховані судом першої інстанції. Це, зокрема, заява потерпілого про злочин, постанови про призначення судмедекспертиз, обшуків, слідчих експериментів за участю потерпілого і свідка, доручення провести аналіз даних щодо телефонних з'єднань номерів, які належать потерпілому й підозрюваним, тощо.

Окрім того, були допитані потерпілий Сергій Щербич, експерт сектору балістичної і трасологічної експертизи Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при Головному управлінні МВС України в Одеській області Іван Наріжняк, який проводив експертизу вилученого під час обшуку в Стерненка пістолета, а також обидва обвинувачених.

31 травня 2021 року Апеляційний суд Одеси ухвалив вирок у справі Сергія Стерненка та Руслана Демчука. За статтею 187 ККУ («Розбій») справу закрито, обвинувачених виправдали в цій частині. За статтею 146 ККУ («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини») обоє визнано винними, але покарання не застосовано через строки давності, що минули. За статтею 263 ККУ («Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»), що стосувалася лише Стерненка, активіста визнано винним та призначено покарання у вигляді трьох років позбавлення волі із заміною на один рік умовно.

¹⁰ Детальніше див.: К. Петренко, А. Москвичова, Т. Печончик. Апеляційний вирок у справі Щербича: чи настала справедливість для Сергія Стерненка? / ЗМІНА, 01.06.2021: <https://zmina.info/articles/apelyaczijnij-vyrok-u-spravi-shherbycha-chy-nastala-spravedlyvist-dlya-sergiya-sternenka/>

Фактично в призначеному апеляційною інстанцією покаранні епізод про зберігання зброї став основним. Однак тепер ідеться не про пістолет і вісім патронів, що раніше фігурували у справі, а лише про єдиний патрон калібру 5,45 мм, адже тільки його визнали таким, що підпадає під визначення зброї чи боєприпасів.

Згідно з вироком апеляційного суду, Сергій Стерненко отримав три роки ув'язнення, що замінили на один рік іспитового строку. Протягом цього строку за Стерненком спостерігатиме орган пробації, куди активіст має періодично з'являтися, а також повідомляти про зміну місця проживання, роботи чи навчання. У разі порушення цих правил чи скоєння іншого правопорушення суд може замінити Стерненку умовне покарання на три роки реального ув'язнення.

Руслан Демчук повністю вільний. Обом також скасували домашній арешт, призначений раніше як запобіжний захід, і зняли електронні браслети.

Сергій Стерненко не погодився з рішенням апеляційної інстанції та збирається подавати касаційну скаргу до Верховного Суду.

■ СПРАВИ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ АКТИВІСТІВ, ЯКІ ПІДТРИМУВАЛИ СТЕРНЕНКА

Після оголошення обвинувального вироку Сергію Стерненку та Руслану Демчуку у справі Щербича в низці міст 23 і 26 лютого, а також 20 березня 2021 року відбувалися акції невдоволених рішенням суду. Найбільш резонансною стала акція «Не чуєш? Побачиш», що відбулася біля Офісу Президента України в Києві 20 березня 2021 року, у день народження Сергія Стерненка. Під час неї окремі учасники вчиняли хуліганські дії, розмалювали аерозолями стіни ОП, розбили скло у дверях та закидали всередину будівлі фаєри. Після акції поліція вручила підозри в скоєнні кримінального злочину 7 особам, серед яких і екоактивіст Роман Ратушний (*див. нижче опис справи Романа Ратушного*), а також склала декілька адміністративних протоколів щодо окремих мітингарів, зокрема, за статтею про дрібне хуліганство.

Крім того, 23 лютого 2021 року під час мітингу на підтримку Сергія Стерненка в Житомирі поліція затримала громадських активістів Валерія Арушаняна й Сергія Григорчука. За словами активістів, мітинг відбувався мирно, але коли учасники вирішили символічно підпалити шину, поліцейські, нічого не вимагаючи й не пояснюючи, скрутили їх двох і повели до машини, а тоді привезли у відділок і склали протокол про адміністративне правопорушення за статтею 185 КУпАП («Злісна непокоря законній вимозі поліцейського»). 26 квітня Корольовський районний суд Житомира визнав¹¹ Арушаняна невинуватим у вчиненні адміністративного правопорушення – злісної непокори законним вимогам поліцейського, а 18 травня цей же суд виправдав¹² Сергія Григорчука.

25 червня 2021 року в Дніпрі в офіс організації «Спільнота активної молоді – САМ» прийшли співробітники СБУ для того, щоб провести, як вони зазначили, «профілактичну бесіду» із заступником голови організації Вірославом Цюп'яком через його участь в акції на підтримку Сергія Стерненка 30 травня (акцію влаштовували за день до того, як Одеський апеляційний суд мав проголосити своє рішення у справі Щербича). (*Детальніше про цю справу – у розділі «Стислий огляд інцидентів»*).

¹¹ Суд у Житомирі виправдав одного з активістів, затриманих на акції на підтримку Стерненка / ZMINA, 26.04.2021: <https://zmina.info/news/sud-u-zhytomyri-vypravdav-odnogo-z-aktyvistiv-zatrymanyh-na-akcziyi-na-pidtrymku-sternenka/>

¹² Суд у Житомирі виправдав обох активістів, яких звинувачували в «злісній непокорі» під час акції на підтримку Стерненка / ZMINA, 19.05.2021: <https://zmina.info/news/sud-u-zhytomyri-vypravdav-oboeh-aktyvistiv-yakih-zvynuvachuvaly-u-zlisnij-nepokori-pid-chas-akcziyi-na-pidtrymku-sternenka/>

Справа Романа Ратушного

24 березня 2021 року голові громадської ініціативи «Захистимо Протасів Яр» **Роману Ратушному** була оголошена підозра в хуліганстві під час акції протесту прихильників одеського активіста Сергія Стерненка, що відбулася під стінами Офісу Президента 20 березня. Під час акції мітингувальники залили стіни й бруківку фарбою, спрямовували аерозолями вогонь на табличку «Президент України» та розбили скло у дверях на вході.

Підозра оголошена за ч. 4 ст. 296 ККУ, а санкція цієї статті передбачає покарання від трьох до семи років позбавлення волі.

■ Фото: Герман Крігер

Крім Ратушного, підозри вручили ще 6 особам: Владиславу Гранецькому-Стафійчуку (псевдонім Влад Сорд, про належність його до громадських об'єднань невідомо), Сергію Філімонову, Олексію Білковському, Давиду Гаджимурадову («Гонор»), Євгену Строканю та Артему Лісовцю («Невідомий патріот»).

Водночас доказів, що підтверджують участь Романа Ратушного в хуліганських діях, у судовому засіданні продемонстровано не було¹³.

Сам Ратушний вважає це кримінальне переслідування «помстою» за його діяльність щодо захисту зелених зон Києва й заявив, що за врученням підозри стоїть заступник голови Офісу Президента України Андрій Смирнов, з яким у Ратушного був конфлікт: у 2019 році Смирнов як юрист представляв інтереси компанії-забудовника Протасового Яру, а Ратушний разом із групою місцевих активістів протистояв цій незаконній забудові¹⁴ та домігся її зупинки через суд¹⁵.

29 березня 2021 року Печерський районний суд Києва обрав запобіжний захід у вигляді цілодобового домашнього арешту Роману Ратушному – до 24 травня. Сторона захисту подала апеляцію на це рішення суду. 21 квітня Київський апеляційний суд відпустив Ратушного з-під домашнього арешту без обрання іншого запобіжного заходу. Проте з активіста своєчасно браслет не зняли: контроль за пересуванням Ратушного продовжувався ще більше доби. Скарги, подані стороною захисту з цього приводу, досі не розглянуті.

Роман Ратушний також оскаржив повідомлення про підозру, оскільки, згідно з експертним дослідженням, була підроблена дата підозри, що свідчить про порушення порядку її вручення. Однак Печерський суд не став розглядати цю скаргу протягом трьох днів, як вимагає КПК. Засідання відкладено на 31 серпня. Під час ознайомлення з матеріалами справи сторона захисту також з'ясувала, що відносно Ратушного проводили негласні слідчі дії. Проте протоколи таких слідчих дій і аудіо-, відеозаписи слідчий відмовився надати. Слідство також засекретило частину матеріалів справи й не надає на ознайомлення стороні захисту.

Захист Ратушного заявив про приховування доказів невинуватості слідством. Проте слідчий подав клопотання про обмеження строку для ознайомлення з матеріалами. У разі

¹³ Ратушного відправили під цілодобовий домашній арешт / ZMINA, 29.03.2021: <https://zmina.info/news/ratushnogo-vidpravly-pid-czilodobovij-domashnij-aresht/>

¹⁴ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / М. Лаврінок, В. Ліхачов; ред. Т. Печончик; Українська Гельсінська спілка з прав людини, ZMINA, Truth Hounds. – Київ, 2020. – С. 88: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/02/stateofhumanrightsdefenders2019_reportuaweb_.pdf

¹⁵ Суд визнав недійсним договір суборенди ділянки в Протасовому Яру / ZMINA, 25.03.2021: <https://zmina.info/news/sud-vyznav-nedijsnym-dogovir-suborendy-dilyanky-korbana-u-protasovomu-yaru/>

задоволення такого клопотання судом сторона захисту буде вважатись ознайомленою з матеріалами, незважаючи на те, що частину документів слідство приховало.

Справу Романа Ратушного продовжує слухати Печерський районний суд Києва.

Справа Катерини Гандзюк

Херсонську активістку **Катерину Гандзюк** облили сірчаною кислотою біля її будинку 31 липня 2018 року. 4 листопада того ж року вона померла в лікарні внаслідок опіків 40 % тіла. 6 червня 2019 року п'ятьом виконавцям нападу – Сергію Торбіну, Микиті Грабчуку, Володимирі Васяновичу, В'ячеславу Вишневському та Віктору Горбунову – присудили від трьох до шести років ув'язнення.

11 лютого 2019 року Генпрокуратура оголосила підозру в організації вбивства Гандзюк голові Херсонської обласної ради Владиславу Мангеру. Сплативши заставу, Мангер вийшов на волю. У січні 2020 року на території Болгарії за організацію нападу на Гандзюк затримали Олексія Левіна, помічника-консультанта депутата Херсонської облради. 16 березня Левіна екстрадували з Болгарії в Україну.

19 червня 2020 року Печерський райсуд Києва заарештував Мангера без права внесення застави. 28 липня Офіс Генерального прокурора скерував до суду обвинувальний акт щодо підозрюваних в організації вбивства Гандзюк – Владислава Мангера та Олексія Левіна. Мангер обвинувачується в замовленні злочину, а Левін – у його безпосередній організації.

За версією слідства, обвинувачені за попередньою змовою мали намір завдати потерпілій тяжких тілесних ушкоджень, щоб її залякати: виконавцям пропонували за винагороду облили її кислотою або зламати їй руки й ноги. За даними слідства, Мангер вирішив організувати напад на Катерину Гандзюк, зокрема через перешкоджання нею незаконній вирубці лісу та загрозу його політичній репутації. Гандзюк вийшла з партії «Батьківщина» після того, як туди вступив Мангер, заявивши, що такі люди не гідні бути в політичній силі. Катерина Гандзюк також публічно заявляла про неприпустимість підпалів та вирубки лісів.

1 жовтня 2020 року один із фігурантів справи про напад на Катерину Гандзюк Ігор Павловський на засіданні Приморського районного суду Одеси, виконуючи свою частину угоди зі слідством, дав покази про причетність до злочину Владислава Мангера та Олексія Левіна як замовника й організатора відповідно. 16 жовтня суд визнав Ігоря Павловського винним у приховуванні злочину і призначив йому покарання у вигляді двох років позбавлення волі з іспитовим строком в один рік. 24 листопада Павловський вийшов на волю.

У 2021 році справу продовжував слухати Дніпровський районний суд Києва, де триває вивчення доказів і заслуховування свідків. Зокрема, протягом другого кварталу суд допитав слідчого СБУ Максима Саєнка щодо погроз від Мангера фігурантові справи – помічнику колишнього народного депутата Миколи Паламарчука Ігорю Павловському, переглядав відео слідчих експериментів щодо одного з нападників Володимира Васяновича, свідків Сергія Браги та Павла Пилипенка.

Крім того, нардеп від партії «Опозиційна платформа – За життя» Ілля Кива заявив, що хоче взяти на поруки ймовірного організатора вбивства Катерини Гандзюк Владислава Мангера, однак не з'явився на відповідне засідання 15 червня, оскільки, за словами адвоката, «був зайнятий питаннями своєї дисертації».

До того ж суд учергове продовжив міру запобіжного заходу Левіну й Мангеру: вони залишатимуться в СІЗО до 28 серпня 2021 року.

Активісти ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» також постійно наголошують, що до змови стосовно нападу на Гандзюк причетні ще ексголова Херсонської обласної державної адміністрації Андрій Гордєєв та його заступник Євген Рицук. Проте в Генпрокуратурі неодноразово заявляли, що в них бракує доказів для вручення їм підозри.

Справа Ірини Ноздровської

Правозахисниця **Ірина Ноздровська** кілька років працювала над справою про загибель своєї сестри Світлани Сапатинської, яку 30 вересня 2015 року в селі Демидів на смерть збив племінник голови суду Вишгородського району Дмитро Россошанський. У травні 2017 року Россошанського засудили до семи років ув'язнення. Пізніше, у листопаді 2019 року, його звільнили від відбування покарання. Ноздровська добивалася справедливого покарання для Россошанського.

Її тіло 1 січня 2018 року знайшли у водоймі біля села Демидів Вишгородського району на Київщині. За даними експертизи, жінка загинула від множинних колото-різаних ран. За підозрою в її вбивстві 8 січня затримали 63-річного Юрія Россошанського, батька засудженого Дмитра Россошанського.

У Нацполіції заявили, що Юрій Россошанський зізнався у вбивстві правозахисниці. Однак його захист стверджує, що Россошанського змусили зізнатись у злочині, якого він не скоював, пообіцявши натомість допомогти його синові.

У другому кварталі 2021 року справа про вбивство Ірини Ноздровської слухалась у Шевченківському районному суді Києва, що продовжує досліджувати докази в справі.

Зокрема, відбувалися допити експертів, чиї висновки розглядали на попередніх засіданнях, а також суд вивчав¹⁶ мобільний трафік телефонів з номерами, що належали загиблій Ірині Ноздровській та обвинуваченому Юрію Россошанському.

На засіданні 17 травня суд продовжив тримання під вартою Юрія Россошанського до 12 липня 2021 року.

На засіданні 30 червня суд вирішив¹⁷ застосувати примусовий привід до слідчої Головного слідчого управління Нацполіції України Лідії Лучинської для допиту в справі про вбивство Ірини Ноздровської. Слідча вже вдруге не з'явилася для допиту, хоча місяць тому пообіцяла прибути на судові засідання.

Мати загиблої активістки Катерина Дуняк наполягає, що її дочку Россошанський убив не сам, а у складі групи осіб.

¹⁶ Справа Ноздровської: на суді допитали експерта, що вивчав переміщення мобільних телефонів загиблої і обвинуваченого / ZMINA, 03.06.2021: <https://zmina.info/news/sprava-nozdrovskoyi-na-sudi-dopytaly-eksperta-shho-vyvchav-peremishhennya-mobilnyh-telefoniv-zagybloyi-i-obvynuvachenogo/>

¹⁷ Слідчу поліції примусово доставлять до суду для допиту в справі Ноздровської / Судовий репортер, 30.06.2021: <https://sudreporter.org/slidchu-policiyi-prymusovo-dostavlyat-do-sudu-dlya-dopytu-v-spravi-nozdrovskoyi/>

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІНЦИДЕНТІВ

КВІТЕНЬ 2021 РОКУ

#знищення_чи_пошкодження_майна

#юридичне_переслідування

- У ніч на **2 квітня 2021 року** невідомі розбили каменем вікно в офісі в **Рубіжному** на Луганщині, який орендує місцева підприємця та громадська активістка **Ганна Соколова**. Це відбулося напередодні анонсованого нею мітингу проти закриття місцевої школи¹⁸, де створені спеціальні умови для навчання дітей, які мають сколіоз.

Під час акції близько трьох десятків людей перекрили трасу Рубіжне –Кремінна: активісти мовчки ходили по дорозі, тримаючи в руках плакати. Мітинг пройшов мирно, порушень правопорядку під час акції зафіксовано не було, що підтвердила в коментарі «Суспільному телебаченню» речниця поліції Луганщини Тетяна Погукай¹⁹.

Тим часом 8 квітня Ганна Соколова повідомила про візит представників поліції Кремінної, які заслухали пояснення активістки щодо акції. Десь приблизно через пів години після цих подій Соколовій стали надходити дзвінки від людей, які називалися представниками поліції Кремінної та Сєверодонецька. Вони заявили про намір скласти та вручити їй адміністративний протокол за статтями: ч. 1 ст. 185 (злісна непокоря законній вимозі поліцейського) та ст. 139 КУпАП (пошкодження шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд та технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів для їх усунення).

Самого протоколу їй не вручали. Ті, хто дзвонили, хотіли говорити з нею без адвоката, але Соколова відмовлялась.

Ганна Соколова – представниця батьківського комітету Рубіжанської обласної санаторної школи для дітей, хворих на сколіоз. Разом з іншими батьками вона бореться проти закриття згаданого освітнього закладу, яке за рішенням Луганської обласної військово-цивільної адміністрації мало відбутися 1 липня 2021 року. З цієї метою батьки ініціюють переговори з місцевою владою, готують звернення і проводять мітинги²⁰.

Усього в школі навчається 123 дитини. За словами Соколової, раніше учнів було на пів сотні більше, але зараз деякі батьки вирішують превентивно перевести своїх дітей до інших навчальних закладів.

¹⁸ Рубежанской санаторной школе – быть. Фейсбук-група, 1 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/1691875807661589/permalink/1726266274222542/>

¹⁹ «Діти залишаться без медичної допомоги». На Луганщині протестувальники перекрили дорогу / Суспільне, 2 квітня 2021 року: <https://suspilne.media/119208-diti-zalisatsa-bez-medichnoi-dopomogi-na-lugansini-protestuvalniki-perekрили-dorogu/>

²⁰ МІСЦЕВА ВЛАДА ГОВОРІТЬ – РЕФОРМА, КОЛЕКТИВ ТА БАТЬКИ ПРОТИ: В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗАКРИЛИ ЄДИНУ ДЛЯ ХВОРИХ НА СКОЛІОЗ ДІТЕЙ ШКОЛУ / ТСН, 4 квітня 2021 року: <https://tsn.ua/exclusive/misceva-vlada-govorit-reforma-kolektiv-ta-batki-proti-v-luganskiy-oblasti-zakrili-yedinu-dlya-hvorih-na-skoliz-ditey-shkolu-1756762.html>

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **5 квітня 2021 року** близько другої години ночі невідомі підпалили авто керівнику громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерію Харчуку** в **Рубіжному** на Луганщині.

Авто Chevrolet Caprice було припарковане біля місця його роботи. Поліцію і пожежників викликали сусіди.

Поліція почала провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 194 ККУ (умисне знищення або пошкодження майна)²¹.

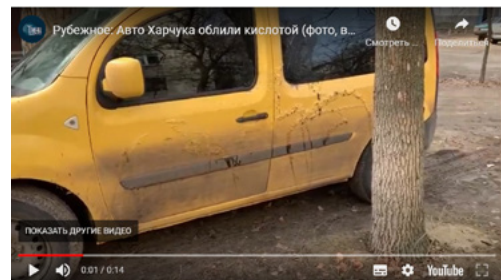

■ Фото з фейсбук-сторінки Валерія Харчука

За словами Харчука, напередодні інциденту активісти «Антикорупційного фронту» розслідували можливі корупційні схеми в міській лікарні та теплокомуненерго, а також непрозорі торги у сфері житлово-комунального господарства.

За два тижні до підпалу, 15 березня, невідомі облили кислотою інше його авто²².

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. «Антикорупційний фронт» публікує результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці, оскаржує рішення, які визнають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

■ Скриншот із відео видання «Трибун»

Харчук був депутатом двох попередніх скликань міськради Рубіжного. У 2020 році балотувався на посаду міського голови, але програв Сергію Хортіву.

7 травня 2014 року представники угруповання «ЛНР» захопили його в заручники, але Харчук зміг утекти, коли його транспортували з будівлі СБУ до приватного будинку.

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **8 квітня 2021 року** представники громадської організації **Асоціація ЛГБТ «Ліга»** повідомили про ще один лист із погрозами підірвати їхній офіс у **Миколаєві** від невідомих осіб, які також обіцяли «палити будинки» тих, хто їх підтримує²³.

Цей лист, як і в попередніх зафіксованих випадках (ZMINA зафіксувала надсилання таких погроз «Лізі» в грудні 2020 р. та січні 2021 р.), був надісланий із пошти на proton mail, хоча цього разу не містив спроб перекласти відповідальність за погрози на іноземні праві політичні партії. Зате цього разу копію листа розіслали по миколаївських медіа.

²¹ В м. Рубіжному поліцейські розслідують факт загоряння автомобіля / Національна поліція. Луганська область, 5 квітня 2021 року: <https://lg.npu.gov.ua/news/Informaciya/v-m-rubizhnomu-policejski-rozsliduyut-fakt-zagoryannya-avtomobilya/>

²² Рубежное: Авто Харчука облили кислотой (фото, видео) / Трибун, 15 березня 2021 року: <https://tribun.com.ua/78674>

²³ LGBT Association LiGA. Фейсбук-сторінка, 8 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/4129498633740734>

До листа було додано фото пляшок із невідомою речовиною і ганчіркою всередині, схожих на так званий «коктейль Молотова», а також конструкції зі сміттового пакета з примотаними до нього пляшками та дротами.

За словами керівника «Ліги» **Олега Альохіна**, поліція вибухівки в приміщенні не виявила, але перекрила вулицю і проводила перевірку три години. Таким чином, активіст припускає, що метою зловмисників було не тільки залякати представників організації, а й ускладнити їм роботу.

19 травня Асоціація ЛГБТ «Ліга» повідомила, що поліція 9 квітня відкрила провадження про неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян (ч. 1 ст. 259 ККУ), але їх не визнала потерпілою стороною²⁴.

Одна зі світилин, прикріплена до листа з погрозами, якого надіслали організації

Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві у 1993 році, має сервісний центр для спільноти, а також розвиває правозахисний та просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві. Організація також має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#дискредитація

- **13 квітня 2021 року** невідомі особи розписали стіну магазину, що належить громадській активістці із села **Мошни** на Черкащині **Катерині Онопрієнко** та її чоловікові, залишивши там напис «С*ка, віддай гроші»²⁵. При цьому, як стверджує активістка, вона не має жодних боргів, а цей інцидент пов'язує виключно зі своєю громадською діяльністю в Мошнях і конфліктом із представниками місцевої влади.

За словами Онопрієнко, вона зверталася з приводу написів до поліції. Водночас поліція Черкаської області на запит Центру прав людини ZMINA повідомила, що провадження за заявою активістки не починали.

Скриншот із відео, яке опублікувала на своїй фейсбук-сторінці Катерина Онопрієнко 13 квітня 2021 року

11 червня Катерина Онопрієнко повідомила про те, що їй знову написали на стіні «Віддай гроші» (попереднього разу напис зафарбували)²⁶.

Катерина Онопрієнко входить до ініціативної групи мошнівчан, що здійснює громадський контроль над рішеннями місцевої влади, зокрема щодо розподілу фінансування і земель

²⁴ LGBT Association LiGA. Фейсбук-сторінка, 19 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/4254366714587258>

²⁵ Катерина Онопрієнко. Особиста фейсбук-сторінка, 13 квітня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=959762044771754&id=100022139030042

²⁶ Катерина Онопрієнко. Особиста фейсбук-сторінка, 11 червня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=996190721128886&id=100022139030042

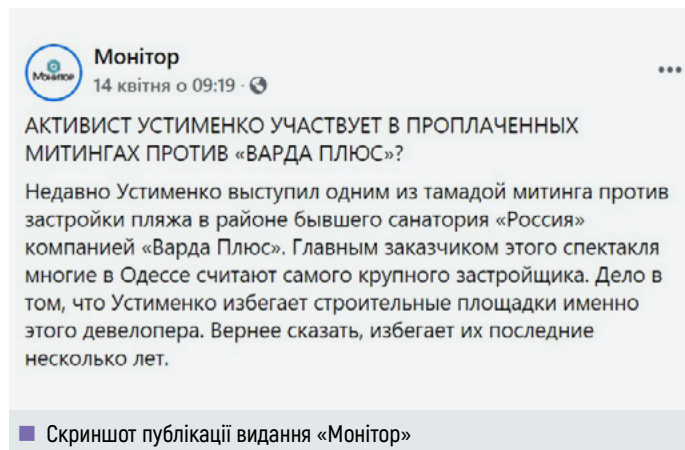
(здійснюють моніторинг, пишуть звернення, адмініструють фейсбук-групу «Кузня думок»). Представники ініціативи мають намір реєструватись як громадська організація, але станом на час підготовки моніторингової доповіді реєстрація ще не була завершена.

Онопрієнко також є волонтеркою громадської організації «Екодія». Виступала проти спорудження птахофабрики «Наша Ряба» неподалік села Мошни та за включення частини земель ОТГ до природоохоронної території, де заборонено будувати підприємства, що забруднюють довкілля (як пояснює активістка, курники завдали б місцевій природі значної шкоди).

На думку Онопрієнко, написи на стіні є помстою за її попередню публічну діяльність та спробою дискредитації, аби у випадку подальших спроб віддати землю в Мошнях під птахоферму або інших подібних дій на її заяви менше звертали увагу.

#дискредитація

- **14 квітня 2021 року** одеське локальне видання «Монітор» опублікувало допис²⁷ про те, що представник ГО «Автомайдан Одеса» **Віталій Устименко** працює в інтересах забудовника (у пості йдеться про Kadorr group). Доказів при цьому не наводиться, припущення обґрунтовується тим, що активіст виступає проти забудови, яка нібито не вигідна очільнику компанії Аднану Ківану, бо *«закриває йому краєвид з вікна»*.

Йдеться про будівництво житлового комплексу на Приморському бульварі в Одесі компанією ТОВ «Варда плюс», проти якого виступав активіст, заявляючи, що забудовник отримав відповідні дозволи незаконно (той це заперечує)²⁸, тривають судові процеси щодо цієї ситуації. Тим часом, як зазначає Віталій Устименко, попри те, що з грудня 2019 року суд наклав арешт на згадану ділянку, заборонивши проводити там будівельні роботи, забудовник ігнорує це рішення.

Напередодні появи дискредитаційного допису, 10 квітня, відбулася акція проти цієї забудови, що блокує пляж для одеситів²⁹.

Бездоказові припущення, що Віталій Устименко працює на Kadorr Group, з'являлись і раніше: є матеріал за 2017 рік видання Odnews, яке заявляє, що активіст може мати такі зв'язки, бо він нібито раніше протестував проти забудов, які веде згадана компанія, а потім перестав³⁰.

Сам Устименко розповідає, що раніше був жертвою нападу, коли виступав проти будівництва одного з об'єктів Kadorr Group. За повідомленнями в ЗМІ, йдеться про події у травні 2015 року, коли під час протестів біля бізнес-центру «Наполеон» в Одесі, де на той час

²⁷ Монітор. Фейсбук-сторінка, 14 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/monitorodessa/posts/2895468794105336>

²⁸ Рішення з судовими наслідками: як одеські депутати віддали частину французького бульвару під будівництво / Ізбірком, 24 січня 2020 року: <https://izbirkom.org.ua/publications/attestatsiia-mestnykh-deputatov-29/2020/rishennya-z-sudovimi-naslidkami-yak-odeski-deputati-viddali-chastinu-francuzkogo-bulvaru-pid-budivnictvo/>

²⁹ Благоустройство по-одесски: на побережье начали незаконную стройку на Трассе здоровья, – ФОТО / 048 UA. Сайт города Одессы, 14 квітня 2021 року: <https://www.048.ua/news/3076529/blagoustrojstvo-po-odesski-na-pobereze-nacali-nezakonnuyu-strojku-na-trasse-zdorova-foto>

³⁰ Кто такой Виталий Устименко? / Od-news, 15 липня 2017 року: <http://odnews.info/2465-kto-takoy-vitaliy-ustimenko.html>

розташовувався офіс згаданої компанії, Устименко як представник на той час «Самооборони Одеси» намагався пройти всередину із судовим приписом про зупинення будівництва, яке велось на той час (у активістів були приписи на зупинення будівництва кількох компаній, Kadorr Group – одна з них), а його вдарив в обличчя охоронець³¹. За словами Устименка, до відповідальності нападника притягнуто не було.

Після інциденту, за словами активіста, проти нього та інших протестувальників запустили дискредитаційні ролики на «7 каналі», що належить до Kadorr Group³².

Віталій Устименко – керівник одеського осередку «Автомайдану», раніше – прессекретар «Самооборони Одеси», телеведучий. Виступає проти корупції та незаконної забудови.

5 червня 2018 року на Устименка напали з ножем двоє невідомих поблизу одеської філії «Суспільного телебачення», де він вів програму «Тема дня». Поліція кваліфікувала справу як замах на вбивство та оприлюднила фото підозрюваних. 25 вересня того ж року поліція затримала двох чоловіків – Станіслава Руденка та Юрія Гаврилюка – у Донецькій та Дніпропетровській областях. Їм оголосили підозру та заарештували. Обидва провини заперечували. У червні 2019 року справу почали розглядати по суті³³.

У грудні 2020 року Приморський районний суд Одеси оголосив їм вирок – чотири роки позбавлення волі – і відпустив їх у залі суду³⁴: вони відсиділи два роки в слідчому ізоляторі, а ще два роки відбуватимуть умовно. Станіслава Руденка та Юрія Гаврилюка визнали винними в хуліганстві (ч. 4 ст. 296 ККУ). Руденка також визнали винним у зберіганні зброї (ч. 1 ст. 263 ККУ): під час затримання в нього знайшли 30 набоїв різних калібрів. Сам він заявив, що ніс їх здавати в поліцію, – за це він отримав три роки в'язниці. Однак менший термін був поглинутий більшим – за «хуліганство».

Станом на липень 2021 року триває розгляд апеляції: Устименко наполягає, що напад на нього був замовним.

#інше: видворення з України

- **21 квітня 2021 року** вранці в Києві представники Нацполіції провели обшук у активіста лівого крила, громадянина Білорусі **Олексія Боленкова** (також відомий як Макс Білорус), вилучивши техніку (лептоп). Після цього до Боленкова додому прийшли представники СБУ і повідомили, що відвезуть на кордон для видворення в Білорусь на основі постанови СБУ (без рішення суду)³⁵. Активіст із ними не поїхав, а натомість подав скаргу на це рішення до Шевченківського районного суду.

■ Олексій Боленков (скриншот з відео ютуб-каналу «Анархисти Білоруси»)

³¹ Драка в центрі Одеси: євромайдановці хотят наказати мужчину, избившего журналиста (обновлено, фото) / 368.media, 29 травня 2015 року: <https://368.media/2015/05/29/draka/>

³² Самооборона Одессы и журналисты телеканала обменялись обвинениями из-за драки в «Наполеоне» / Маяк, 2 червня 2015 року: <https://mayak.org.ua/news/samooborona-odessy-i-jurnalisty-telekanala-obmenyalis-obvineniyami-iz-za-draki-v-napoleone/>

³³ Як в Одесі судять нападників на керівника «Автомайдану» Віталія Устименка / ZMINA, 26 серпня 2020 року: <https://zmina.info/articles/yak-v-odesi-sudyat-napadnykiv-na-kerivnyka-avtomajdanu-vitaliya-ustymenka/>

³⁴ Нападники на одеського активіста Устименка вийшли на волю в залі суду / ZMINA, 7 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/napadnyky-na-odeskogo-aktivista-ustymenka-vyshly-na-volyu-v-zali-sudu/>

³⁵ No borders project / Без кордонів. Фейсбук-сторінка, 21 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/nobordersua/posts/3872699829432573>

Пізніше на телеграм-каналі праворадикала Олексія Свиначенка STALKERUA³⁶ з'явилося повідомлення, що також видворяють іншого білоруса – **Артура Кондратовича**. Проєкт «Без кордонів» перевірів цю інформацію і спростував, зазначивши, що в Кондратовича вдома поліція проводила обшук у справі про підпал телефонних вишок у Київській області, а потім прибула СБУ і, так само як і у випадку Боленкова, хотіла видворити активіста, але не змогла, оскільки той подав документи й перебуває у процесі отримання притулку в Україні.

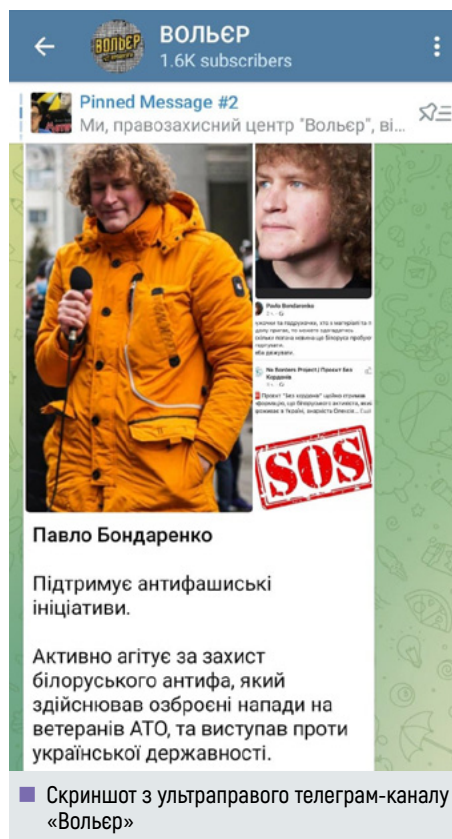
Зазначимо, що Свиначенко посилається на інший телеграм-канал, «Прамень»³⁷, але там немає згадок про Кондратовича.

Окрім згаданих повідомлень про білоруських активістів, на телеграм-каналі ультраправих «Вольєр» з'явилося повідомлення про Українського активіста **Павла Бондаренка** (бере участь у акціях ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» та на підтримку Сергія Стерненка) як такого, що підтримує антифашистські ініціативи, через його пост на підтримку Боленкова.

Праворадикали також виходили на мітинг під Шевченківським районним судом Києва, вигукуючи «Боленков – терорист» та «Геть з України», а окремі з них пройшли всередину за журналістськими посвідченнями (зокрема вже згаданий Олексій Свиначенко) й намагалися спровокувати позивача на бійку.

Як було з'ясовано під час судового розгляду, СБУ вважає Олексія Боленкова таким, що загрожує суверенітету та територіальній цілісності України, на основі, зокрема, постів анонімного телеграм-каналу ультраправих «Вольєр», який неодноразово критикували правозахисні організації через профайлінг активістів та заклики до насильства³⁸.

За даними, на які посилається СБУ, Боленков є анархістом, а в Україні він нібито був причетний до нападів на діячів правого крила та ветеранів (один з них, Дмитро Іващенко (Дмитро Вербич), ім'я якого згадувалося в цьому контексті, у відповідь записав відеозвернення³⁹, у якому заявив про непричетність саме цієї людини до нападу на нього), а також брав участь в акціях біля посольств Білорусі й Туреччини, на яких, як зазначив представник СБУ на засіданні 16 червня, був ризик застосування насильства з боку протестувальників (водночас даних про те, що демонстранти його застосовували, відомство не наводить). СБУ також стверджує, що Боленков на акціях «критикував Українських правоохоронців» та «відкрито пропагував силові методи зміни влади в Білорусі».

³⁶ STALKERUA. Телеграм-канал, 21 квітня 2021 року: https://t.me/ua_stalker/873

³⁷ Прамень. Телеграм-канал, 21 квітня 2021 року: https://t.me/ua_stalker/873

³⁸ Заява про неприпустимість тиску на правозахисників з боку ультраправих організацій / ZMINA, 3 березня 2020 року: <https://zmina.ua/statements/zayava-pro-nepriypustymist-tysku-na-pravozahysnykiv-z-boku-ultrapravyyh-organizacij/>

³⁹ Дмитро Вербич. Особиста фейсбук-сторінка, 21 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/verbych22/posts/3746367328818641>

Окрім того, СБУ посилається на дані Інтерполу, за якими Боленкова розшукує Білорусь нібито у зв'язку з імовірною причетністю до підпалу будівлі податкової інспекції в Гомелі у 2017 році. Водночас адвокати активіста – Яна Мороз та Євген Чекарьов – стверджують, що цю справу білоруські силовики закрили. До того ж вони наводили інформацію, отриману від Офісу Генерального прокурора, за якою їхній підопічний не є підозрюваним у жодному кримінальному провадженні в Україні.

18 червня 2021 року суддя Дмитро Мальцев уже пішов у нарадчу кімнату для ухвалення рішення, але потім повернувся і постановив відновити розгляд⁴⁰, зобов'язавши СБУ надати адвокатам активіста докази, що перекладач, якого залучено під час зачитування йому рішення, дійсно має право вести таку діяльність, а також дати їм доступ до доказу, який суду надавало відомство, – диска з нібито інтерв'ю Боленкова, де він розповідає про своє життя в Україні. Після цього оголосили про перерву.

При цьому впродовж засідання під стінами суду мітингували кілька десятків молодиків, вигукуючи «Анархії не буде» та «Боленков, геть з України». Вони прийшли й на наступне засідання 22 червня.

На ньому суддя Мальцев відмовив у задоволенні скарги Олексія Боленкова⁴¹ на рішення СБУ.

2 липня адвокати активіста подали на це рішення суду апеляційну скаргу. Поки триватиме розгляд, видворити Боленкова Українські силовики не зможуть.

Білоруський активіст Олексій Боленков переїхав в Україну під час Революції гідності, тривалий час постійно тут проживає, має посвідку на проживання та перебуває в шлюбі з громадянкою України. Брав участь у протестах на Майдані, певний час входив до ліворадикальної організації «Революційна дія», з якої вийшов. Наразі очолює кооператив La Revolte⁴², що позиціонується як експеримент зі створення етичного бренду одягу (СБУ його називає «угрупованням»), а також бере участь у акціях протесту правозахисного та соціального характеру.

■ Судове засідання у справі за позовом Олексія Боленкова від 22 червня (фото: Єлизавета Сокурєнко)

⁴⁰ Суд знову відклав ухвалення рішення щодо скарги на спробу вислання з України білоруського активіста Боленкова / ZMINA, 18 червня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-znovu-vidklav-uhvalennya-rishennya-shhodo-vydvorennya-z-ukrayiny-biloruskogo-aktyvista-bolenkova/>

⁴¹ Суд не скасував рішення СБУ про примусове повернення до Білорусі анархіста Боленкова / ZMINA, 22 червня 2021 року: <https://zmina.info/news/kyivskyj-sud-ne-skasuvav-rishennya-sbu-pro-primusove-povernennya-do-bilorusi-aktyvista-bolenkova/>

⁴² La Revolte. Телеграм-канал, 7 червня 2021 року: <https://teleg.ph/Krushy---Sozidaj-06-07?fbclid=IwAR3kIHwUfy0s1VR6Thc7X6Ao226p7mp-ustugqIBFaNVf2yuambyu8AM>

ТРАВЕНЬ 2021 РОКУ

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

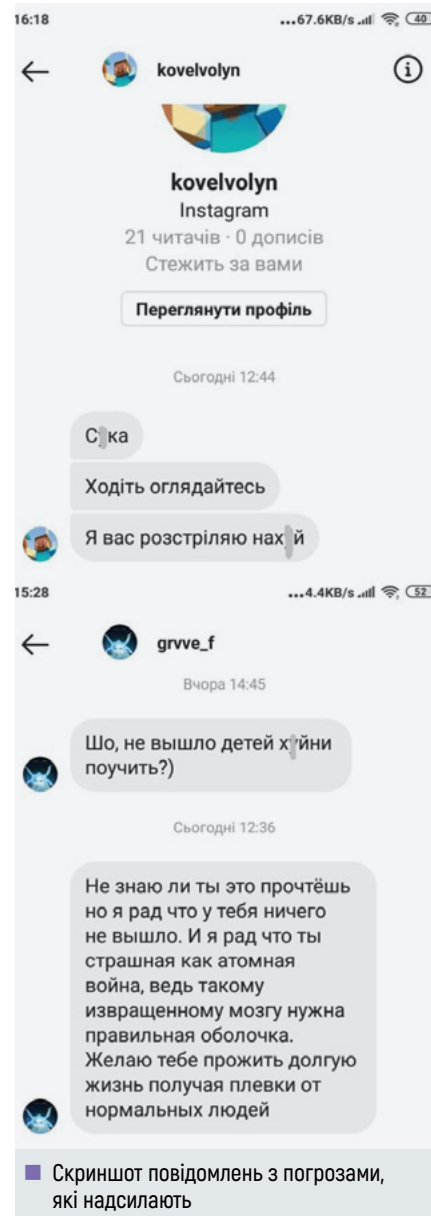
- **11 травня 2021 року** громадська організація «Феміністична майстерня» повідомила про вимушене скасування лекції у **Львові** для школярів на тему сексуальної освіти через тиск із боку ультраправого угруповання «Традиція і порядок»⁴³. Лекцію повинна була проводити активістка і блогерка **Ксенія Термасіна**.

За словами Термасіної, вона планувала розповідати про перший секс і контрацепцію, про що повідомила у сторіз на своїй інстаграм-сторінці. Після цього їй стали надходити повідомлення з погрозами та образами, через що вона була змушена зробити контент на своїй сторінці неpubлічним.

Окрім того, як повідомляють у «Феміністичній майстерні», «Традиція і порядок» оголосила про намір провести мітинг біля Ратуші з вимогою заборонити згадану лекцію. В анонсі до акції ультраправі безпідставно звинуватили активістку в «психічних порушеннях», «ненависті до православних та греко-католиків» і назвали її «збоченою».

Однак акція праворадикалів так і не відбулася. Спочатку її перенесли з технічних причин, а потім і зовсім видалили анонс про подію, пославшись на публікацію Управління освіти департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради про звернення до поліції через намір провести лекцію, бо, як мовиться в повідомленні, у випадку проведення уроків чи лекцій для учнів сторонніми особами чи представниками громадських організацій обов'язково потрібен дозвіл кабінету практичної психології обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, а також необхідною умовою є присутність практичного психолога закладу освіти⁴⁴.

У «Феміністичній майстерні» зазначили, що конкретні домовленості зі школою були, однак ще вирішувалися певні деталі. Зрештою школа відмовилася від співпраці після розголосу, якого набула ситуація.

⁴³ Феміністична майстерня / Feminist workshop. Фейсбук-сторінка, 11 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/feministworkshop/posts/3980773381968416>

⁴⁴ Управління освіти ДГП Львівської міської ради. Офіційна фейсбук-сторінка, 9 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/EducationOfficeLviv/posts/1680347285498969>

Серед іншого, про це висловився депутат міськради від партії «Голос» Ігор Шолтис. Він опублікував у своєму фейсбуку скриншоти з інстаграму Термасіної та назвав активістку «аморальною субстанцією, яка агресивно пропагує знищення сімейної цінності та етичних норм серед підлітків». Як пояснив депутат у коментарях до допису, він вважає аморальними фото активістки з інстаграму: на одному з них на її тілі намальовано статеві органи та слова «секс», «вульва», «клітор» тощо. Після скарг користувачів його пост видалила адміністрація Facebook.

«Феміністична майстерня» – громадська організація, яка активно займається проведенням культурно-просвітницьких подій для впровадження гендерної рівності. Як низова ініціатива утворилась у червні 2014 року.

У березні 2021 року у Львові розпочався клуб «Дівчата можуть!», який організовує «Феміністична майстерня» у своєму просторі: проводить там освітні та культурні заходи на різні теми (ненасильницьке спілкування, протидія мові ворожнечі тощо). Окрім цих зустрічей, також планувалися кілька подій у львівських школах.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **19 травня 2021 року** близько третьої години ночі в місті **Бучач** на Тернопільщині невідомі спалили автівку члена ГО «Скеля» **Сергія Долика**, що була припаркована біля його будинку⁴⁵.

Активіст пов'язує інцидент зі своєю діяльністю проти видобутку гравію та незаконної вирубки й корчування дерев поблизу села Нижнів Івано-Франківської області. За словами Долика, він кілька разів виїжджав на місце подій, викликав поліцію. На певний час техніку забирали під арешт, але потім відповідні роботи продовжувались.

■ Фото з фейсбук-сторінки «Протидія корупції та моніторинг екології «Скеля»

Після цього, як зазначає активіст, кілька разів до нього додому й до Нижнева (поки Долик чекав поліцію) приїжджали люди й погрожували йому розправою, якщо він продовжить свою діяльність. Потерпілий активіст вказує на Миколу Гуртовського, командира осередку «Національних дружин» в Івано-Франківську. Долик стверджує, що приїжджало кілька людей, але з машини виходив і говорив з ним тільки Гуртовський⁴⁶ (Центру прав людини ZMINA не вдалося з ним зв'язатися).

Поліція почала провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) Кримінального кодексу України.

Громадська організація «Скеля» створена у 2015 році на Тернопільщині. Займається антикорупційною та природоохоронною діяльністю.

⁴⁵ Фото з фейсбук-сторінки «Протидія корупції та моніторинг екології «Скеля». Фейсбук-сторінка, 19 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/skelyatern/posts/1341977282843875>

⁴⁶ Українська Гельсінська спілка з прав людини. Фейсбук-сторінка, 20 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/Ugspl/posts/4019247064789886>

#юридичне_переслідування

- **24 травня 2021 року** керівниця благодійного фонду «Запорука» **Наталія Оніпко**, яка ініціювала створення Центру для онкохворих дітей «Дача» в **Києві**, повідомила про відкриття щодо неї провадження за заявою про те, ніби це будівництво самочинне⁴⁷.

За словами активістки, відповідну заяву в поліцію подав ще в жовтні минулого року їхній сусід, який уже тривалий час виступає проти будівництва центру й одного разу навіть пошкодив болгаркою його ворота. Однак слідство надіслало їй листа в березні цього року – приблизно тоді, коли на будмайданчику трапилася пожежа.

24 травня Оніпко ходила на допит до поліції Солом'янського району, а також надала слідчим дозвільні документи, які має для будівництва центру. За її словами, це не вперше, коли відбуваються перевірки документів щодо центру, і фонд має висновок ДАБІ про легітимність будівництва.

Адвокатка активістки Лідія Дмитрусь подала до клопотання Солом'янського району про закриття цього провадження через відсутність складу правопорушення. Їй відмовили, розслідування триває.

Благодійний фонд «Запорука» засновано 2008 року – працює в Києві та Львові, допомагаючи онкохворим дітям. «Дача» – це дім для онкопацієнтів та їхніх родин, де вони живуть безкоштовно й відпочивають від виснажливого лікування. Раніше фонд винаймав будівлю для цієї мети, але 2018 року почав збір коштів, щоб придбати ділянку і збудувати центр, що зможе приймати одночасно 15 таких родин.

28 березня 2021 року в Києві сталася пожежа на будівництві цього центру: пошкоджено стіни й вхідні двері, а також від високої температури тріснули шибки у вікнах. Активісти підозрюють підпал. Наразі триває розслідування.

А в липні 2020 року один із сусідів зрізав болгаркою замок на воротах будмайданчика й закрив у приміщенні охоронця. Поліція зареєструвала заяву про це як звернення громадян.

#фізичний_напад

- **27 травня 2021 року** о 19:00 під час презентації в **Києві** документального фільму «Будьмо, гей! Діалоги про гідність» режисера **Євгена Лесного** про те, як змінилася ситуація з правами ЛГБТ-спільноти після подій Майдану, на подвір'я освітнього центру Dialog Hub прийшло з десяток молодиків у масках з черепами та з чорними прапорами з логотипом Solaris та увімкнули на гучномовці психodelічну музику.

За словами очевидців, молодики постукали у вікна, спершу мирно стояли з гучно увімкненою музикою, а через пів години розбили вікно та закинули фаєр та шашку зі сльозогінним газом. У приміщенні було 20 осіб, усі вони зазнали легких опіків очей і ще близько години мали кашель.

⁴⁷ Ініціаторку створення центру для онкохворих дітей «Дача» викликали на допит щодо нібито самочинного будівництва / ZMINA, 25 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/iniciatorku-stvorenniya-centru-dlya-onkohvoryh-ditej-dacha-vyklyaly-na-dopyt-shhodo-nibyto-samochynnogo-budivnytva/>

Згадана подія відбувалася одночасно в онлайн- та офлайн-форматах, причому в офлайні це був закритий преспоказ, де були присутні герої фільму (ЛГБТ-активісти) та журналісти⁴⁸.

Керівник ультраправого угруповання «Традиція і порядок» Богдан Ходаковський після інциденту написав у своєму телеграм-каналі допис, присвячений нападу, заявивши, що не знає, хто за цим стоїть, а також що *«грантодавцям час замислитися, поки їхніх пішаків не почали стріляти по під'їздах»*⁴⁹.

Поліція почала провадження за ст. 296 ККУ (хуліганство).

Фільм «Будьмо, гей! Діалоги про гідність» розповідає про те, як Революція гідності та бойові дії на Донбасі вплинули на чотирьох ЛГБТ-людей, героїв фільму, їхнє відчуття гідності, а також про те, як Українське суспільство змінило думку щодо ЛГБТ⁵⁰.

#фізичний_напад

- **27 травня 2021 року** після сесії в селищі **Коцюбинське** на Київщині блогера **Юрія Устіновського**, який перед цим робив відеозапис засідання для свого ютуб-каналу, вдарив по голові депутат Бучанської районної ради Богдан Слюсаренко, проходячи повз. Почалася сутичка, під час якої його ззаду ще вдарив ногою інший депутат Коцюбинської ради від «Нових облич» – Олексій Олійник.

Це помітила депутатка від «Удару» Олена Сокотюк, яка не бачила сутички спочатку, але теж намагалася фільмувати те, що відбувається. Вона крикнула Олійнику, що бачить, як він б'є людину, і тоді третій депутат, теж від «Нових облич», Олександр Хвостенко вибив у неї з рук телефон і вдарив її по голові навідмаш⁵¹.

Пізніше Сокотюк стало погано, вона поїхала в лікарню з підозрою на струс мозку, але їй діагностували гіпертонічний криз.

Устіновський каже, що в нього немає тілесних ушкоджень. За фактом нападу він викликав поліцію, та приїхала і прийняла в нього заяву. Наступного дня, 28 травня, поліція Київщини почала провадження за ч. 1 ст. 125 ККУ (умисне легке тілесне ушкодження), але паралельно також розслідує аналогічні провадження за заявами Слюсаренка і Хвостенка.

Юрій Устіновський – мешканець Коцюбинського, виступає проти забудови Біличанського лісу. За його словами, уже близько п'яти років документує сесії селищної ради й викладає на ютуб⁵², аби громада була поінформована про рішення, які щодо неї ухвалюються.

⁴⁸ Kyiv pride. Фейсбук-сторінка, 27 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/kyivpride/posts/3789216584521876>

⁴⁹ Ходаковський. Телеграм-канал, 27 травня 2021 року: <https://t.me/BKhodakovsky/1807>

⁵⁰ «Будьмо, гей!»: фільм, який розпочинає діалог про гідність в Українському суспільстві / Українська правда. Життя, 27 травня 2021 року: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/05/27/245021/>

⁵¹ З'явилося відео нападу депутата Коцюбинської селищної ради на представницю УДАРу / Українська правда, 11 червня 2021 року: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/60c31bd57429b/>

⁵² Юрій Устіновський. Ютуб-канал: https://www.youtube.com/channel/UCLK_t61JRa_5AIFVdjHDr8Q

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **28 травня 2021 року** громадський активіст, який виступає проти незаконної забудови в Києві, **Марк Зельдіч** повідомив Центру прав людини ZMINA про переслідування і спроби заякування його з боку невідомих осіб, що тривали з кінця грудня попереднього року приблизно до кінця квітня поточного.

За його словами, спочатку йому телефонували, встановлювали, чи він проживає саме за його адресою, уточнювали ім'я, потім стали дзвонити з погрозами (чоловік називався то Асланом, то Артемом, але голос, як вважає Зельдіч, був одним і тим же), мовляв, ще раз поткнешся на будівництво на Січових Стрільців – відріжемо голову.

Ще пізніше, 21 січня, кілька чоловіків прийшли до квартири, де живе активіст, стали дзвонити в двері, щоб «поговорити», але він не відчинив. Ті довго стукали, викрикували, що вони знають, що він хоче 50 тисяч доларів (це активіст розцінює як провокацію).

Як розповідає постраждалий, йому також кілька разів ламали замки, обливали двері клеєм, зрізали домофон з камерою (відеодзвінок), розбивали вікна.

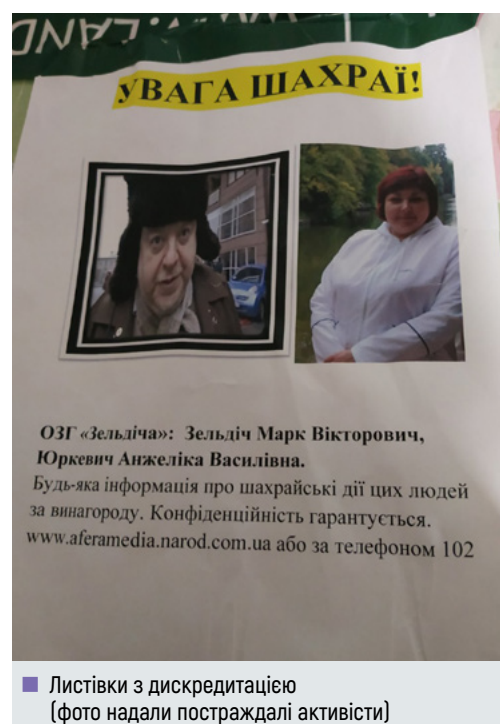
Марк Зельдіч каже, що був змушений звернутися до охоронної фірми та встановити у квартирі «тривожну кнопку».

Апогеєм переслідувань, за словами постраждалого, став випадок, коли невідомий чоловік увірвався до нього у квартиру слідом за його матір'ю, з якою Зельдіч разом живе. Однак оскільки всередині був представник охоронної фірми, який приїхав налаштовувати «кнопку», то зловмисник утік.

Окрім того, перед запланованими зборами мешканців будинків у районі розклеювали листівки, на яких Марка Зельдіча й ще одну активістку, яка бореться з цією ж забудовою і також позивалась до суду, **Анжеліку Юркевич**, називають шахраями.

Анжеліка Юркевич розповідає також про те, що їй у квітні також телефонували з різних номерів та фізично розшукували невідомі (розпитували в сусідів), хотіли про щось поговорити, але вона відмовлялася, намагалися таким же чином зв'язатись і з її сином. За словами активістки, їй уночі кидали каміння у вікно, але не розбили, бо удар пом'якшила москітна сітка. До поліції Юркевич не зверталась (і поки що не планує), станом на кінець травня тиск припинився.

21 січня 2021 року поліція Києва почала провадження за ч. 1 ст. 129 (погроза вбивством) ККУ, у якому Марк Зельдіч є потерпілим. Водночас він говорить, що до поліції звертався неодноразово – і щодо пошкодження майна, і щодо інших епізодів, але провадження по них так і не почали.

■ Листівки з дискредитацією
(фото надали постраждалі активісти)

Про тиск на активістів Марка Зельдіча й Анжеліку Юркевич, які борються проти незаконної забудови, повідомили «Наші гроші»⁵³ 26 травня 2021 року, посилаючись, серед іншого, на пост користувачки фейсбуку Olga Simi (Ольги Семиренко). ZMINA звернулася до неї, і та пояснила, що є сусідкою Зельдіча й може підтвердити, зокрема, факти псування йому замків, а також розповіла, що в її квартирі, ймовірно, помилково розбили вікно 19 квітня 2021 року, коли кидали каміння у вікно Зельдічу (говорить, що сама до поліції не зверталася, бо якраз планувала демонтувати рами, які були пошкоджені).

Марк Зельдіч та Анжеліка Юркевич подали декілька позовів до суду, завдяки яким було зупинено будівництво житлового комплексу на ділянці на вул. Січових Стрільців, 59. За словами Зельдіча, ініціативна група мешканців бореться з цією забудовою з 2005 року (вони обидва входять до цієї групи).

Як повідомляли «Наші гроші», раніше на цій ділянці розташовувався військкомат, але потім цю ділянку передали в оренду забудовнику (як встановили активісти – з порушеннями), у 2017 році цю будівлю знесли й почали зводити ЖК «Покрова» під егідою «Укрбуду». Забудовники встигли звести перші кілька поверхів ЖК, після чого ДАБІ анулювало дозвіл. Свій припис про зупинення робіт також видав Мінкульт, з яким забудовник не погоджував жодних документів щодо будівництва в історичному ареалі Києва, де діє обмеження щодо висотності (не вище 27 м). Вказаний припис забудовник намагався скасувати в судовому порядку, проте справу не виграв, припис залишився чинним.

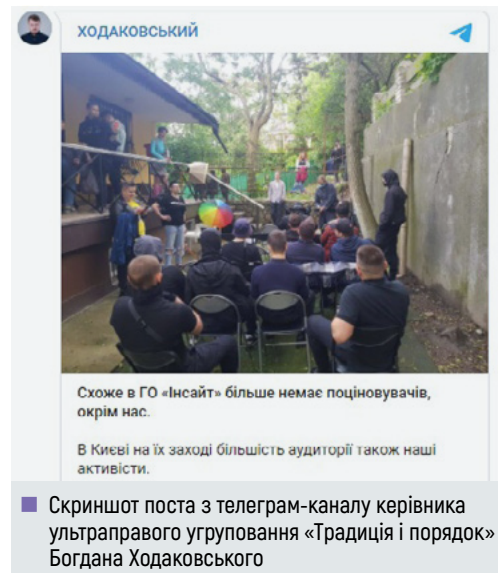
#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **29 травня 2021 року в Києві** група молодиків, перелізши через паркан, незаконно проникла на святкування з нагоди завершення освітнього заходу, що відбувався на подвір'ї офісу ЛГБТІК-організації «Інсайт», і намагалася його зірвати.

За словами представниці організації **Анни Литвинової**, нападників було 25–30 осіб. У декого з них були при собі металеві палиці. Вони зайняли місця для учасників заходу, вигукували гомофобні образи й погрози.

Активістки викликали поліцію, і поки та їхала, нападники пішли. Пізніше вони все ж подали заяву про злочин, однак поліція зареєструвала її як звернення громадян. Організація оскаржила невідкриття провадження через суд, і той зобов'язав поліцію таки розслідувати цю справу. Інформації про те, чи було почато провадження за рішенням суду, на час підготовки згаданої моніторингової доповіді в «Інсайту» немає.

⁵³ «Тітушки» тероризують активістів, які зупинили незаконну забудову у центрі Києва / Наші гроші, 26 травня 2021 року: <https://nashigroshi.org/2021/05/26/titushky-teroryzuiut-aktyvistiv-iaki-zupynnyly-nezakonnu-zabudovu-u-tsentri-kyieva/>

Нападники мали на собі символіку ультраправого угруповання «Традиція і порядок». Пізніше воно підтвердило це, взявши на себе відповідальність за інцидент і виклавши відео на своєму ютуб-каналі⁵⁴ та телеграм-каналах⁵⁵ окремих його членів. На переконання Литвинової, метою нападників було залякування.

Громадська організація «Інсайт» займається правозахисною та просвітницькою діяльністю, надає юридичну допомогу та психологічну підтримку, медичні консультації ЛГБТКІ-людям. Кілька років організовує Марші жінок у Києві та інші заходи.

#перешкодження_діяльності_громадської_організації

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **29 травня 2021 року** група осіб в **Одесі** намагалася зірвати дискусію FemTalks, яку організовувала організація **«Інсайт»** у співпраці з «Українським жіночим фондом», присвячену фемінізму, маршам жінок та Стамбульській конвенції проти домашнього та гендерно обумовленого насильства⁵⁶.

За два тижні до цього, за словами керівниці ГО «Інсайт» **Олени Шевченко**, така дискусія відбулася в Чернівцях – мирно й без ексцесів. Однак коли організатори створили онлайн-форму реєстрації на одеський захід, туди почали заходити невідомі, залишати коментарі образливого характеру та погрози. Окрім того, на дискусію зареєструвався Ілля Попков, представник одеського осередку угруповання «Традиція і порядок», яке минулого року, зокрема, неодноразово організовано приходило і псувало майно одеських осередків «Гей-Альянс Україна» та Асоціації ЛГБТ «Ліга», а також було причетним до нападу на Марш рівності в рамках «ОдесаПрайду».

■ Фото з фейсбук-сторінки користувача Жана Само

Через це «Інсайт» за день до події звернувся до Головного управління Нацполіції в Києві, і там, за словами Шевченко, їм пообіцяли повідомити поліції Одеси про ризики нападу на захід, але та або не отримала повідомлення, або просто ніяк не відреагувала.

За дві-три години до заходу біля готелю, де планувалася дискусія, стали збиратися радикали, а потім намагалися зайти всередину, чому перешкоджала Олена Шевченко й ще одна організаторка. Викликали поліцію, за 15 хвилин приїхала одна патрульна машина, у якій було двоє поліцейських, які, за словами Шевченко, відмовилися вживати будь-яких заходів, мотивуючи це тим, що їх мало (*«Нас же двоє»*). Тоді обидві організаторки вирішили поїхати з ними у відділення написати заяву, яку, за словами Шевченко, у них спочатку не хотіли приймати, оскільки ні в кого не було тілесних ушкоджень.

⁵⁴ Традиція і порядок. Ютуб-канал, 30 травня 2021 року: <https://www.youtube.com/watch?v=bW61sxMwS5k>

⁵⁵ Кузьмич. Телеграм-канал, 29 травня 2021 року: <https://t.me/cusemoi11>

⁵⁶ У суботу в Одесі та Києві праворадикали зірвали два заходи та напали на офіс ЛГБТ-організації / ZMINA, 31 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-subotu-v-riznyh-mistah-ukrayiny-zirvaly-feministychni-dyskusiyyi-a-takozh-napaly-na-lgbt-organizaciyu/>

У цей час, як стало пізніше відомо Шевченко, до готелю приїхали спецпризначенці, але ультраправі вже звідти пішли⁵⁷. Після написання заяви активістки повернулися до готелю, де все ж таки провели дискусію.

Наступного дня Шевченко знову прийшла до відділення поліції, щоб отримати талон про реєстрацію своєї заяви та заяви своєї колеги, але виявилось, що їхні пояснення переплутали: її пояснення підшили до заяви колеги, а колежине – до її заяви. Урешті талон віддали, але провадження так і не почали: 9 червня 2021 року поліція Одеси у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA повідомила, що зареєструвала заяву Олени Шевченко як звернення громадян. «Інсайт» намагається оскаржити це через суд, але на час підготовки цієї моніторингової доповіді засідання ще не було призначено.

Відповідальність за інцидент узяло на себе угруповання «Традиція і порядок». Його очільник Богдан Ходаковський написав на своєму телеграм-каналі, що його соратники прийшли «подискутувати»⁵⁸.

Громадська організація «Інсайт» займається правозахисною та просвітницькою діяльністю, надає юридичну допомогу та психологічну підтримку, медичні консультації ЛГБТКІ-людям. Кілька років бере участь в організації Маршів жінок у Києві та інших заходів.

Керівниця організації Олена Шевченко неодноразово була постраждалою від цькування і нападів ультраправих груп, зокрема після публікації її даних на телеграм-каналі «Вольєр» (відомо, що ймовірним адміністратором або одним з адміністраторів цього каналу є Олексій Свиначенко), де ультраправі позначають своїх ідеологічних опонентів, зокрема правозахисників, як мішені для атак.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **29 травня 2021 року** близько десятої години вечора в **Одесі** група з семи молодиків атакувала офіс одеського осередку Асоціації ЛГБТ «Ліга»: розбито два вікна. На відео з камери відеоспостереження видно, що нападники кидали каміння у вікна будівлі, а також намагалися пошкодити відеокамеру.

Раніше, як розповідає керівник організації **Олег Альохін**, невідомі приходили й розповідали орендарям сусідніх офісних приміщень, зокрема закладу харчування, що будуть щось робити, аби позбавити їх сусідства з ЛГБТ-організацією.

■ Скриншот із камери відеоспостереження біля офісу Асоціації ЛГБТ «Ліга» в Одесі

⁵⁷ Olena Shevchenko. Особиста фейсбук-сторінка, 29 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/olena.shevchenko.5876/posts/4565362196827041>

⁵⁸ Ходаковський. Телеграм-канал, 29 травня 2021 року: <https://t.me/BKhodakovsky/1809>

Загалом за два роки це – четвертий інцидент агресії щодо організації. У 2020 році офіс одеського осередку неодноразово зазнавав атак від представників угруповання «Традиція і порядок», які займалися псуванням фасаду.

Співробітникам центрального офісу організації, розташованого в Миколаєві, надходили погрози терактом у 2020 і 2021 роках.

Що ж до цього нападу, Альохін висловлює підозру, що нападники – ті ж молодики, що перед цим атакували в Одесі захід іншої ЛГБТІК-організації, «Інсайт», намагаючись його зірвати, але безрезультатно.

Тим часом 31 травня відповідальність за інцидент узяло на себе угруповання «Небайдужа молодь», виклавши своє відео інциденту на однойменному телеграм-каналі та опублікувавши повідомлення з погрозами *«ліберальним структурам»*.

На іншому ультраправому телеграм-каналі «Опусти левого» також з'явилися погрози й запевнення, що їхнім представникам відомі «всі адреси» ідеологічних опонентів (наразі пости недоступні).

Асоціація ЛГБТ «Ліга» була заснована в Миколаєві в 1993 році, має сервісний центр для спільноти, а також розвиває правозахисний та просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але також організація має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

ЧЕРВЕНЬ 2021 РОКУ

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **1 червня 2021 року** невідомі облили кислотою два автомобілі, що належать керівнику громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерію Харчуку** в **Рубіжному** на Луганщині. Як розповів постраждалий, автівки були припарковані у дворі будинку, де він живе.

За словами Харчука, окрім громадської діяльності, він займається також підприємницькою, і ці машини йому потрібні для роботи. Водночас інцидент він пов'язує саме зі своїм активізмом і критикою місцевої влади.

«Антикорупційний регіональний фронт» активно протидіє зловживанням чиновників з Рубіжного, пише заяви в поліцію, висвітлює регіональні проблеми. Раніше цього року Харчуку вже обливати авто кислотою, а інше – підпалили.

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. Учасники об'єднання публікують результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці «Антикорупційний фронт», оскаржують рішення, які визнають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

Окрім того, Харчук був депутатом двох попередніх скликань міськради Рубіжного.

#юридичне_переслідування

- **12 червня 2021 року** під час акції проти знищення будівлі типографії в **Одесі** поліція намагалася зачитати протокол про адміністративне порушення активістові «Автомайдану» **Віталію Устименку** через його участь в іншій акції – 1 травня 2021 року – проти знищення історичної будівлі дачі Маразлі: нібито активіст образив забудовника⁵⁹.

Устименко нічого не підписував і вважає, що протокол йому не вручили. Поліцейські також відмовилися пояснити, що саме інкримінують Устименку, на запитання іншого одеського активіста, Олега Михайлика, який вів пряму трансляцію описаних подій⁶⁰.

Акцію біля дачі Маразлі висвітлювало одеське видання «Думская»: журналісти зазначають, що під час акції відбувалася суперечка між «Автомайданом» та підприємцем «Бульвар-1906», що намагався разом із групою людей в уніформі приєднатися до толоки, а також про те, що Віталій Устименко намагався вигнати журналістів «Думской»⁶¹.

⁵⁹ Полиция пыталась составить админпротокол на одесского активиста Виталия Устименко, – ФОТО, ВИДЕО / 048UA. Сайт города Одессы, 13 червня 2021 року: <https://www.048.ua/news/3128336/policia-pytalas-sostavit-adminprotokol-na-odesskogo-aktivista-vitalia-ustimenko-foto-video>

⁶⁰ Олег Михайлик. Особиста фейсбук-сторінка, 12 червня 2021 року: <https://www.facebook.com/oleg.myhailik/videos/620092762300549/>

⁶¹ Субботник на даче Маразли закончился скандалом / Думская, 1 травня 2021 року: <https://dumskaya.net/news/subbotnik-na-dache-marazli-aktivisty-dvuh-organi-142473/>

Водночас у липні стало відомо про призначення судового засідання за цим протоколом у Приморському районному суді Одеси⁶². Станом на час підготовки цієї моніторингової доповіді засідання ще не відбулося.

Віталій Устименко – керівник одеського осередку «Автомайдану», раніше – прессекретар «Самооборони Одеси», телеведучий. Виступає проти корупції та незаконної забудови.

Дача Маразлі – комплекс історичних будівель на Лідерсівському бульварі в Одесі, упритул до якого хочуть звести багатоповерхівки, що може їх пошкодити (за даними з медіа, тільки одна з трьох будівель XIX століття має охоронюваний статус)⁶³. За цією інформацією, у 2018 році ці споруди, що перебували у власності міста, були продані приватним особам. Одеська облрада продала комплекс дачі Маразлі фірмі «Бульвар-1906», а та своєю чергою продала комплекс третім особам, що обнесли особняки парканом. У НАБУ нині розслідують законність згаданих рішень.

Проти знищення пам'яток виступають активісти. Вони ініціювали групу «Дача Маразлі дає сдачу»⁶⁴ і проводять мітинги та інші події на цій території, а також звертаються до судів та органів правопорядку із заявами та скаргами.

У лютому 2021 року Вищий антикорупційний суд заборонив будівельні роботи на території пам'ятки архітектури Дачі Маразлі⁶⁵.

У 2018 році на Віталія Устименка відбувся напад, йому завдали ножових поранень. У квітні 2021 року ZMINA зафіксувала появу публікації, що має ознаки дискредитації активіста (див. вище).

#незаконне_затримання_чи_обшук

#перешкоджання_мирним_зібранням

- **18 червня 2021 року** в місті **Куп'янськ** на Харківщині під час проведення акції проти закриття шкіл поліцейські брутально затримали демонстрантів – **Юлію Іващенко** та ще одного чоловіка, який намагався за неї заступитися (з ним ZMINA не змогла зв'язатись), а також журналіста Богдана Черемського, який висвітлював акцію та знімав затримання активістів на відео (у нього вибили з рук телефон).

Як розповідає постраждала, уже ближче до завершення пікету до неї підійшов чоловік у цивільному і, не назвавшись, почав її обзивати, а після словесної перепалки заламав їй руки та повів до машини. При цьому, за словами Іващенко, вона не чинила опору, а лише намагалася поправити на собі одяг, але підійшли поліцейські, щоб тримати її, а хтось із силовиків штовхав її в спину.

Активістка зазначає, що їй не пояснили причини її затримання, а також не складали щодо неї жодних адмінпротоколів.

⁶² Віталій Устименко. Особиста фейсбук-сторінка, 1 липня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3026004050990001&id=100007413061867

⁶³ Висотки з бетону та скла замість Дачі Маразлі: Як одесити борються із забудовою історичного комплексу / Деро Одеса, 10 лютого 2021 року: <https://odesa.depo.ua/ukr/odesa/dolya-dachi-marazli-v-odesi-yak-aktivisti-berezhut-misto-vid-nezakonnoy-zabudovi-202102091282597>

⁶⁴ Дача Маразлі дає сдачу. Фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/dachamarazli/>

⁶⁵ Дача Маразлі в Одесі. Суд заблокував будівництво довкола пам'яток архітектури / Суспільне, 5 лютого 2021 року: <https://suspijne.media/102477-daca-marazli-v-odesi-sud-zablokuvav-budivnictvo-dovkola-pamatok-arhitekturi/>

Юлія Іващенко написала заяву в поліцію та зверталася до медиків. Повідомляє, що мала кілька синців на руках і перебувала в стані, близькому до нервового зриву – через це заяву з її слів писала офіцерка поліції. Має намір також звернутися до ДБР (на момент публікації доповіді даних щодо цієї заяви немає).

До того ж у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA в Головному управлінні Національної поліції Харківської області заявили, що не отримували від Іващенко заяви про побиття. Про цей інцидент їх повідомила інша особа (Брус Л. В), але її заяву розцінили та опрацювали як звернення громадян.

За інформацією поліції, Юлія Іващенко начебто вчиняла злісну непокору проханням поліцейського (Степаненка А. Ю.) покинути проїжджу частину, плюнула йому в обличчя і намагалася повалити на землю, через що щодо неї склали протокол про адміністративне правопорушення за ст. 185 КУАП (злісна непокоря законній вимозі поліцейського).

Юлія Іващенко – матір п'ятьох дітей, один з її синів якраз навчається в школі, яку місцева влада має намір закрити. Працює на залізниці, бере участь в акціях, присвячених проблемним питанням Куп'янська.

18 червня після того, як місцеві депутати ухвалили стратегію розвитку територіальної громади, що передбачала «реорганізацію» шкіл, активісти перекрили трасу Чугуїв – Мілове, вимагаючи не закривати Куп'янську гімназію № 1 та гімназії сіл Осинове і Пристін. Міська влада приєднає їх до Куп'янської школи № 4.

Однак, як зауважують активісти, ніхто не подбав про те, щоб діти могли безпечно діставатися до навчальних закладів, а також про їхнє відповідне оснащення, яке, за словами місцевих мешканців, є гіршим, ніж у школах, які планують закрити⁶⁶.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **18 червня 2021 року в Одесі** невідомі підпалили гараж, який належить екоактивісту **Леонідові Колесниченку**, який бореться проти стихійного звалища й незаконного видобутку піску неподалік від нього, пошкодивши будівлю та припарковану всередині автівку його дочки⁶⁷.

За словами постраждалого, він почув вибух, вибіг гасити полум'я, а потім уже на згарищі виявив, що будівлю облили горючою речовиною. До того ж, як зазначає Колесниченко, приблизно через тиждень після інциденту він виявив неподалік невикористаний саморобний смолоскип – дерев'яну палицю, обмотану ганчіркою. Активіст підозрює, що таким або схожим інструментом підпал і здійснювався.

Леонід Колесниченко вже багато років бореться з незаконним видобутком брудного піску та звалюванням сміття на колишніх полях фільтрації, що розташовані за три кілометри від центральної вулиці Одеси – Дерибасівської.

⁶⁶ На Харківщині під час акції «люди у цивільному» затримали активістів / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 1 липня 2021 року: <https://helsinki.org.ua/articles/na-kharkivshchyni-pid-chas-aktsii-lyudy-u-tsyvilnomu-zatrymaly-aktyvistiv/>

⁶⁷ Олег Михайлик. Особиста фейсбук-сторінка, 21 червня 2021 року: <https://www.facebook.com/oleg.myhailik/videos/625374938438998>

За його словами, там скидають не тільки будівельне сміття, а й органічні відходи тваринництва, світлодіодні лампи, ртуть, які потім через ґрунтові води потрапляють у Хаджибеївський лиман. Зокрема, він подавав скарги й заяви до органів правопорядку про це, а також ініціював зйомки документального фільму про ситуацію⁶⁸.

Сам активіст пов'язує підпал виключно зі своєю громадською діяльністю, говорить, що інцидент не перший. Зокрема, як розповів Леонід Колесниченко, з 28 на 29 серпня 2020 року невідомі підпалили його автомобіль, що стояв на вулиці біля будинку, а також напередодні тогорічного інциденту йому погрожували гранатою та стріляли біля нього з пістолета, коли він проводив відеозйомку на звалищі.

За словами Колесниченка, особи зловмисників так і не встановили.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **22 червня 2021 року в Києві** близько третьої години ночі двоє невідомих підпалили авто голови громадської організації «Парки Дарниці» **Олександра Сільченка** (відомого також як Олексій Кіт), припарковану у дворі багатопверхівки, де мешкає активіст⁶⁹.

Сільченко каже, що ймовірних противників, які могли би бути причетні до цих незаконних дій, може бути кілька. За словами активіста, десь із літа 2020 року він виступав проти будівництва в парку Партизанської слави закладу харчування з літньою терасою: спочатку це була тимчасова споруда, потім у грудні минулого року вона згоріла, а на її місці почали будувати капітальну – з фундаментом та цегляними стінами, але ще пізніше її знесли комунальники й Муніципальна варта. Увесь цей час активісти зверталися до різних представників влади зі скаргами, аби припинити діяльність згаданого закладу на території парку.

Як пригадує постраждалий, їхня організація виступала проти встановлення атракціонів на березі озера (Сільченко стверджує, що ділянка має природоохоронний статус), що могло не подобатися власникам конструкцій.

Окрім того, уже після інциденту, 29 червня Сільченку дзвонили через Whatsapp і погрожували, бо він написав коментар до якогось допису на фейсбуці про альтанки в парку. Дзвінок активіст не зміг записати, але зауважив, що це свідчить про те, що за всією його діяльністю стежать.

■ Фото після інциденту, опубліковане постраждалим у фейсбук-групі «Нова Дарниця/New Darnitsa/Новая Дарница»

⁶⁸ В Одесі підпалили гараж активіста: він виступає проти незаконного видобутку піску / ZMINA, 23 червня 2021 року: <https://zmina.info/news/v-odesi-pidirvaly-garazh-gromadskogo-aktivista-vin-vystupaye-proti-nezakonnogo-vydobutku-pisku/>

⁶⁹ Нова Дарниця/New Darnitsa/Новая Дарница. Фейсбук-група, 22 червня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/382557432390117/permalink/768333063812550/>

У поліції Києва повідомили на сайті, що за фактом підпалу автомобіля відкрите кримінальне провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) Кримінального кодексу України⁷⁰.

ГО «Парки Дарниці» офіційно заснована 2021 року, раніше існувала як ініціативна група. Активісти перешкоджали незаконній торгівлі на території парку Партизанської слави, виступали за знесення незаконних споруд, протидіяли організації в парку. Зверталися до керівництва Дарницького району, міського голови Києва Віталія Кличка, Офісу Генерального прокурора, Президента України.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#порушення_приватності

- **25 червня 2021 року в Дніпрі** в офіс організації «Спільнота активної молоді – САМ» прийшли співробітники СБУ для того, щоб провести, як вони зазначили, «профілактичну бесіду» із заступником голови організації **Вірославом Цюп'яком** через його участь в акції на підтримку Сергія Стерненка 30 травня (акцію влаштовували за день до того, як Одеський апеляційний суд мав проголосити своє рішення у справі Щербича⁷¹).

За словами Цюп'яка, приблизно через тиждень після акції до нього зателефонував чоловік, який назвався Артемом Вікторовичем, і сказав, що він з СБУ, і що хоче провести з ним «бесіду». На прохання активіста пояснити офіційну причину запрошення, чоловік сказав, що це пов'язано з акцією, і це просто бесіда, без якогось юридичного статусу, тож Цюп'як відмовився туди йти. Після цього, за словами активіста, йому ще кілька разів телефонували з незнайомих номерів. 22 червня 2021 року зателефонувала людина, яка представилася керівником Артема Вікторовича, також запрошувала його на «бесіду» й погрожувала в разі відмови прийти до нього на навчання.

25 червня 2021 року приблизно о 13:50 двоє невідомих осіб зайшли в офіс, який орендує громадська організація «Спільнота активної молоді – САМ», у якому перебував Вірослав Цюп'як, також назвавшись співробітниками СБУ, але не дозволивши сфотографувати посвідчення. При цьому активіст звертає увагу на два моменти. По-перше, адреса цього офісу не була у вільному доступі, а на запитання, звідки вони її дізналися, прибулі заявили, що «Дніпро – маленьке місто». По-друге, сам Цюп'як не завжди працює в офісі, часто призначає зустрічі десь у місті, тож є ймовірність, що прибулі з'ясували факт його присутності саме там через якісь негласні дії (стеження або встановлення розташування його мобільного).

Прибулі попросили всіх, крім Цюп'яка, вийти з приміщення, але двоє колег відмовились. Тоді вони заборонили знімати їх на відео. При цьому, як згадує активіст, одну з колег вони називали на ім'я.

Співробітники СБУ ставили йому запитання про акцію на підтримку Стерненка й записували його пояснення (але про інших активістів, як говорить Цюп'як, його не питали). На зауваження, що він не був організатором акції і не подавав повідомлення про неї органам влади, силовики вказали, що він був ведучим акції і тому, за їхніми словами, на ньому – відповідальність, якби раптом щось *«пішло не так»*.

⁷⁰ За фактом підпалу автомобіля в Дарницькому районі столиці слідчі відкрили кримінальне провадження / Поліція Києва: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/novini/za-faktom-pidpalu-avtomobilya-v-darniczkomu-rajoni-stoliczi-slidchi-vidkrili-kriminalne-provazhennya/>

⁷¹ Суд виправдав Стерненка у справі про розбій, але залишив у силі вирок щодо вогнепальної зброї / ZMINA, 31 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-shhodo-sternenka-ta-demchuka/>

Активіст зазначає, що вони тиснули на нього, говорили, що на акції лунали заклики, які могли би спричинити радикальні дії протестувальників, і те саме начебто могло статися на майбутніх акціях.

Окрім того, за словами Цюп'яка, його критикували за те, що не йшов на контакт із тими, хто йому телефонував: *«Чому ви не берете слухавку?», «Ви знаєте, що буває з людьми, які так ставляться до СБУ?»*.

Написане зі слів Цюп'яка пояснення вони не дозволили сфотографувати. Той відповів, що підпише, лише якщо вони нададуть копію. Вони відмовилися це робити, тож він відмовився підписувати. Приблизно о 14:40 ці люди пішли.

У СБУ підтвердили візит в офіс, де працює Вірослав Цюп'як. У коментарі «Українській правді»⁷² пояснили, що постановою № 1370-ІХ, яку Верховна Рада прийняла після інциденту на акції 20 березня 2021 року біля Офісу Президента, коли демонстранти обмалювали графіті будівлю і кидали фаєри крізь розбиту шибку дверей, серед іншого СБУ зобов'язали вивчити обставини, що супроводжували ці події, на предмет організації та / або участі в реалізації зазначених подій будь-яких політичних партій України та / або пов'язаних із ними осіб.

Цюп'яка при цьому у відповіді спецслужби охарактеризували як особу, що *«є організатором та учасником відповідних масових акцій протесту на території Дніпропетровського та інших регіонів України, а також у м. Києві»*.

Вірослав Цюп'як – заступник голови САМ, учасник акцій з вимогою ефективного розслідування та притягнення до відповідальності причетних до вбивства херсонської активістки Катерини Гандзюк та на підтримку Сергія Стерненка, мовного закону та декомунізації.

«Спільнота активної молоді – САМ» – громадська організація у Дніпрі, що проводить освітні та нетворкінгові заходи (молодіжна політична школа тощо).

⁷² У Дніпрі до учасника акцій за Стерненка із «бесідою» навідалась СБУ / Українська правда, 25 червня 2021 року: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/25/7298504/>

ІНЦИДЕНТИ ЗА ПОПЕРЕДНІЙ ПЕРІОД, ПРО ЯКІ СТАЛО ВІДОМО У 2 КВАРТАЛІ 2021 РОКУ

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

- **4 січня 2021 року у Старокостянтинові** Хмельницької області під час засідання Старокостянтинівської міської ради депутат від «Батьківщини» Андрій Поліщук показав жест образливого характеру й зіштовхнув зі сцени громадського активіста **Сергія Худого**, який знімав на відео процес підрахунку голосів щодо призначення секретаря міської ради.

Як пояснив Худий Центру прав людини ZMINA, голоси депутатів розділились, і ті, хто був проти цього призначення, не прийшли на засідання, тому йому було важливо зафіксувати кількість голосів за призначення.

На відео, яке активіст оприлюднив на ютуб-каналі, видно, що його просять зійти зі сцени, де відбувався підрахунок голосів, а коли він відмовився, його штовхнув інший чоловік. Худий не втримав рівноваги й упав зі сцени⁷³.

Після цього, за словами Сергія Худого, через деякий час їхню організацію стали виселяти з приміщення, у якому вона розміщувалась. Активіст це пов'язує з випадком на сесії міськради, але не має доказів.

Він надав Центру прав людини ZMINA листа, у якому зазначається, що приміщення надавалось їм у безоплатне користування, але після того, як вступив у силу закон «Про оренду державного та комунального майна», така опція для громадських організацій стала недоступною.

До того ж відповідно до ч. 2 «Перехідних та прикінцевих положень» закону «Про оренду державного та комунального майна», договори оренди державного та комунального майна, укладені до набрання чинності цим законом, зберігають свою чинність та продовжують діяти до моменту закінчення строку, на який вони були укладені. Тож дії міської влади Старокостянтинова у зв'язку з виселенням ГО «Старокостянтинів небайдужий» є незаконними (їхній договір мав бути чинним до жовтня цього року).

До поліції у зв'язку з виселенням активісти не звертались.

Сергій Худий – засновник і керівник громадської організації «Старокостянтинів небайдужий». Організація діє з 2015 року. Окрім того, є однойменний сайт, а також ютуб-канал і група на фейсбуці, де публікуються та обговорюються локальні новини та проблеми.

#інше: звільнення з роботи профспілкового активіста

- **28 січня 2021 року у Львові** керівництво Львівської обласної дитячої клінічної лікарні «Охматдит» звільнило з роботи невролога **Василя Штибеля**, який є головою первинної профспілкової організації лікарів цієї установи.

При цьому його звільнили з обох обійманих ним посад – лікаря-невролога консультативної практики та лікаря-невролога відділення анестезіології (там він – внутрішній сумісник на 0,25 посадового окладу).

⁷³ Старокостянтинів небайдужий. Ютуб-канал, 4 січня 2021 року: https://www.youtube.com/watch?v=R2sQTb_dwU

Зазначена в документах офіційна причина – прогул 31 грудня 2020 року. Водночас сам Штибель говорить, що подавав заяву на відпустку на цей день (він опублікував на своїй фейсбук-сторінці скан цієї заяви⁷⁴), де зазначена дата подачі – 30 грудня 2020 року – та підпис посадової особи, яка її прийняла. Водночас із боку адміністрації йому закидають, що ця заява була подана в неналежній формі⁷⁵, а також зазначають, що прийняття заяви передувє її розгляду, але не гарантує останнього. Тож працівник не міг йти у відпустку до ухвалення рішення щодо його заяви.

На переконання лікаря, звільнення передусім пов'язане з його профспілковою діяльністю та протидією корупції: зокрема Штибель висвітлював і публікував на фейсбук-сторінці документи про призначення собі премій адміністрацією лікарні⁷⁶, звертався з приводу непрозорості цієї процедури до Держпраці тощо.

Активіст звернувся до Личаківського суду з метою скасування наказу про його звільнення та поновлення на посаді. 6 квітня суд почав відповідне провадження, наразі триває розгляд⁷⁷.

Василь Штибель очолює первинну профспілку згаданої лікарні з 2016 року. Окрім того, був два періоди (2017–2019; 2019–2021 рр.) членом Громадської ради при Львівській облдержадміністрації.

⁷⁴ Вільна профспілка ЛОДКЛ «ОХМАТДИТ». Фейсбук-сторінка, 8 лютого 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2744680339082577&id=1682494455301176

⁷⁵ Василь Штибель. Особиста фейсбук-сторінка, 15 лютого 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=4303831132977297&id=100000513579620

⁷⁶ Вільна профспілка ЛОДКЛ «ОХМАТДИТ». Фейсбук-сторінка, 22 жовтня 2020 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2662448563972422&id=1682494455301176

⁷⁷ У Львові звільнили лікаря, який боровся з корупцією та зловживаннями: як він відстоює права в суді й що каже керівництво / ZMINA, 13 липня 2021 року: <https://zmina.info/articles/u-lvovi-dytyachogo-likarya-zvilnyly-z-roboty-vin-vvazhaye-cze-pomstoyu-za-gromadsku-diyalnist-i-namagayetsya-ponovytysya-cherez-sud/>

3193-1

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України

Одна з цілей законопроекту, яка перешкоджає діяльності представникам громадянського суспільства: недопуск членів громадських об'єднань до участі у наглядових радах.

Рекомендації: Відхилити та подати окремий законопроект про гендерні квоти і регулювання доходів.

Тези щодо аргументації рекомендацій:

Виключення основних представників громадянського суспільства (учасників громадських об'єднань) з наглядових рад та заборона їх подальшої участі підвищує корупційні ризики та знижує якість контролю над додержанням інтересів суспільства у стратегії розвитку підприємств.

Риторика "зменшення іноземного впливу" на економіку країни через виключення представників громадських об'єднань деструктивна для репутації та рівня довіри до громадянського суспільства, які є необхідними для стійкої демократії в країні.

Введення додаткового фільтру на обов'язкове українське громадянство при прийнятті у наглядову раду є неоднозначним, адже зменшує рівень експертності та виключає із процесу стратегічного планування найкращих на міжнародній арені професіоналів.

Протидія гендерній дискримінації та боротьба з корупцією і мінімізація впливу особистих інтересів є позитивними практиками країни зі стійкою демократією, які підвищують рівень прозорості та ефективності роботи наглядових рад.

Заборона участі представників/членів громадських об'єднань та не громадян.

Але з самого проекту

Законопроект пропонує ряд змін у Законі України «Про управління об'єктами державної власності», Законі України «Про акціонерні товариства», Законі України «Про Актині» і законодавстві про банків. Закон України «Про об'єкти управління державною власністю» встановлює в оборонно-промисловому комплексі. Зміни стосуються встановлення підбору та роботи наглядових рад підприємств з об'єктами, які належать державі, а саме:

Заборона участі в наглядових радах підприємств, які належать державі, осіб, які входять або входили протягом останніх 5 років до керівних органів або є/були уповноваженими представниками громадських організацій. Особам, які входять або входили протягом останніх 5 років до керівних органів або є/були уповноваженими представниками громадських організацій.

Встановити максимальну заробітну плату члена наглядової ради підприємства.

Недоліки законопроекту

Наглядова рада є, між іншим, контролюючим органом, який повинен представляти інтереси акціонерів (в деяких європейських країнах – представляти усіх стейкхолдерів, включаючи персонал/робітників), в тому числі інтереси громадян України. З огляду на це варто підкреслити, що представники громадянського суспільства є одним з рушійних сил для здійснення контролю над владою та протидії корупції у державних органах. Виключення їх з процесу інституційного нагляду та стратегічного планування щодо функціонування державних підприємств призведе до підвищення, щонайменше, корупційних ризиків.

До того ж, поширення риторики про "іноземний вплив" через громадські організації, що отримують проектне або інституційне фінансування з різних закордонних фондів, частіше за все західноєвропейських або північноамериканських, є деструктивним для розвитку та підтримки громадянського суспільства в Україні. Така маргіналізація представників громадських об'єднань та нівелювання їх роллю через факт недержавного та ненаціонального фінансування послаблює ефективність роботи громадського сектора через пагублення їх репутації та позбавляє активістів та правозахисників образу легітимного критика та контролера влади та владних структур.

Підсилення вищезгаданого риторикою про іноземний вплив через заборону приймати участь у наглядових радах державних підприємств не громадянам України також не є одним значимим. З одного боку деякі чутливі сфери, що стосуються національної безпеки можуть бути закритими від впливу негромадян. До того ж, тільки особи з українським громадянством є економічними суб'єктами України, які у разі необхідності можуть понести відповідальність за злочинні дії. З іншого ж боку, слід зазначити, що залучення міжнародних експертів до наглядових рад вважається позитивною та ефективною практикою у світі, так як дає змогу консолідувати професійні ресурси та таланти на міжнародному рівні та створити пул експертів-радикалів всередині наглядової ради підприємства.

Активізм 2021. МОНИТОРИНГОВА ДОПОВІДЬ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАНЬ АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ

КВІТЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 2021 РОКУ